

ב"ה

ואביטה

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

אורות מאפל | עמ' ב
נקודה מעובדת מסעודת ר"ח שבט ע"ח

אמונה ובטחון (7) | עמ' ו
שיעור לבנות תיכון יעלת חן (חלק שני)

הערות בד"ה "לכה דודי" תרפ"ט | עמ' יז
קבלת פנים לחתן יהודה שי' הס

"שתים עשרה שעות הוי היום" | עמ' יט
עיון בסוגית סדר היום של הקב"ה (ע"ז ג, ב-ד, ב)



דבר יום ביומו - פרשת בא | עמ' מג

ניגון 386 | עמ' מז



יוצא לאור לקראת שבת
פרשת בא תשע"ח

לקבלת השיעורים: itielgi@pnimi.org.il
לקבלת סרטוני הוואצאפ: 0507951105

נקודה מעובדת מסעודת ר"ח שבט ע"ה אורות מאפל

הצד המואר והצד האפל בנפש האדם

תתיישן. לכן, תפקידו העיקרי של המינוח החדש – ולאור זאת יש לטבוע אותו ולבחון אותו – הוא לתת זריקת חשק וכח לעבודתו יתברך.

הקושי עם מושגי ספר התניא

את היצר הטוב והיצר הרע, במושגים השגורים ב"חז"ל, ניתן לצייר כשני טיפוסים נחמדים – מעין 'סוכני מכירות' מפתים – שכל אחד מהם מנסה למשוך מבחוץ את האדם לכיוונו שלו. ברגע שאדמו"ר הזקן המיר אותם בנפש האלקית והנפש הבהמית הוא נתן להם הרבה יותר ממשות, הפך את ה'תחרות' ביניהם למלחמה של ממש וגם צייר האדם כחי בפיצול אישיות מתמיד – חציו אדם וחציו בהמה.

יחד עם השימוש במושגים נפש אלקית ונפש בהמית אדמו"ר הזקן גם הגדיר-מחדש את מושגי הצדיק, הבינוני והרשע, לימד את האדם 'אל תהיה שוטה' ('זיי נישט קיין נאר') ו'אל תרמה את עצמך' והמיר את מחשבת האדם שהוא צדיק בהכרה-שאיפה של "הלואי בינוני". למנטליות של בן דורנו זרות ההגדרות החתוכות והתביעות הקשוחות, הוא פותח את ספר התניא ונעשה לו 'חשון בעינים', והוא פונה לאדמו"ר הזקן: איפה אתה חי ואיפה אנחנו נמצאים?! מה אתה רוצה מאתנו (וואס וילסטו פון אונז)?! רחמנות! מי יכול ליישם את מה שאתה כותב?! אנו הנשמות הנמוכות של דרא בתראה, הדור הנמוך של עקבתא דעקבתא דמשיחא, רחם עלינו!

לכן, עם כל מה שהאמת והדיוק של ספר התניא יוליכו אותנו עד ביאת משיח צדקנו – ועד

שינוי המינוח במהלך הדורות

אצל^א חסידים ידוע, בשם אדמו"ר האמצעי^ב, שמנהגו של היצר הרע הערמומי והמתוחכם ("דער קלוגינקער") 'להחליף שם' מתקופה לתקופה – "הוא יצר הרע, הוא מלאך המות, הוא שטן"^ג, ולאחר שהבריות למדו לזהותו כ'יצר הרע' הוא התחכם והחליף את שמו ל'נפש הבהמית' ובדורות הבאים גם ל'ישות' ול'הרגש עצמו' וכיו"ב. בכל דור יש לזהות מחדש את היצר הרע, כדי להלחם בו ולהנצל מטכסיסיו.

אכן, שינוי המינוח אינו רק טכסיס של היצר הרע שיש לעקוב אחריו, שהרי גם בן-זוגו, היצר הטוב, מחליף את שמו מפעם לפעם: מול היצר הרע עומד היצר הטוב ומול הנפש הבהמית עומדת הנפש האלקית. שינוי המונחים קשור למנטליות הכללית של בני הדור, שבתוך לבם מתחוללים המאבקים הנוגעים לעבודת ה'. המינוח הנכון המתאר את המתחולל בנפש צריך להיות מובן ומתיישב בדעתו של אדם, בהתאם לעולם המושגים בו הוא חי וחושב.

ועיקר העיקרים – תכלית הכל, בכל דור ודור, היא עבודת ה'. על עולם המונחים הישן, עם כל דיוקו ועוצמתו, חל 'חוק ההתיישנות'. המינוח החדש בא לרענן ולחדש את תפיסת נפש האדם ולדאוג שעבודתה את ה' לא תתקשה ולא

^א נרשם על ידי איטאל גלעד.

^ב ראה באורך ובפירוט יותר בסעודת ר"ח כסלו ס"ז.

^ג ב"ב טז, א.

אחר חומר אפל ואנרגיה אפלה ש'מתחבאים' מעבר לחומר והאנרגיה המוארים והגלויים (ואם כן, יש כאן השוואה בין האדם, "עולם קטן", לבין היקום כולו, "אדם גדול").

"אתה לך לפני הוי"

מהם, בעבודת ה', הצד המואר והצד האפל של הנפש? האור הוא המודעות לה' – הצד המואר של האדם מופיע בזמנים בהם הוא מודע לה' ואילו הצד האפל שלו בזמנים בהם אין הוא מודע לה'.¹ אם כן, אין כאן מדידה של האדם כצדיק או כרשע ואפילו לא התייחסות לשאלה אם הוא עושה כרגע מצוות או חלילה עבירות. יתכן 'צדיק' שעסוק במצוות כל היום, אבל אין עליו אור של אלקות – הוא אינו מודע לה', ומשום כך הוא חש ש"עולם כמנהגו נוהג"² ללא הרגשת השגחה פרטית, נדמה לו ש"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"³ (גם בקיום המצוות גופא) או שהוא בדכאון או יאוש (צדו השני של מטבע הגאווה).

לעומתו, למרבית הפלא, יתכן גם 'רשע' שמודע לה' גם בעת הנפילות שלו – מי שמקיים בעצמו "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך"⁴... בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע"⁵ כפירוש הרמב"ם: "ומה שאמר 'ביצר טוב וביצר רע', רוצה לומר

בכלל! – נדרשת גם עבודת מינוח-מחדש שתאפשר בדורנו עבודת ה' מתוך חשק ואמון. כך, כבר בלקוטי תורה הנמיך אדמו"ר הזקן את המחיצות שהעמיד בספר התניא בין הבינוני והצדיק, והרבי מליובאוויטש בדור האחרון הורה להמעיט את מינון חשבון הנפש והבקורת המקשים על העבודה בפועל ואף הסביר שבודור האחרון לכל אחד יש שייכות גם לעבודת הצדיקים.

הצד המואר והצד האפל

במנטליות של דורנו, המשתדלת להתרחק מאשמה ולהקטין את הקיטוב, מתאים לנסח את הדואליות שבנשמת האדם כשני צדדים של האישיות – הצד המואר והצד האפל.

המינוח של צד מואר וצד אפל מוכר לגמרי את פיצול האישיות – שוב לא מדבר על שתי נפשות שונות, ואפילו לא על שני יצרים, אלא על שני צדדים של אותה אישיות. לכל פרצוף יש שני צדדים – הפרופיל הימני והפרופיל השמאלי, פרופיל אחד מואר ופרופיל אחד חשוך.

כשאומרים יצר הרע – בעצם מאשימים את האדם שיש בו רוע; כשאומרים נפש הבהמית – מטיחים באדם שבעצם הוא, בחלקו, בהמה; אבל כאשר מדברים על צד אפל כבר אין שום האשמה, אלא ניתוח של האישיות בלבד – החשך אינו מצב קבוע ואין בזיהויו האשמה, אלא בסך הכל הזמנה לגילוי אור, "כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך הוי' אור לי"⁶.

המונחים הללו גם הכי מתאימים למושגים הרווחים היום: 'פרופיל' הוא כמעט שם-נדרף לזהותו של האדם בעידן האינטרנט, האמנות המודרנית מדגישה ומחדדת את משחקי האור והחשך-הצל, עד לציורי פנים המורכבים משני פרופילים – חשוך ומואר, שחור ולבן (והרי, ללא השחור אין לבן...) – וגם המדע מגשש באפלה

¹ את התנודות של אותה אישיות ממש בין המודעות המפוכחת לה' לבין חוסר המודעות המתעלם מה' (שהיא עומקו של מאמר חז"ל "אין אדם עובר עבירה אלא כן נכנס בו רוח שטות") ניתן לתאר בלשון הגמרא "עתים חלים עתים שוטה" (ר"ה כח, א ובכ"ד) – מצב נפשי בעייתי וחריג, שכנראה מתאר היטב את כל בני דורנו... (אלא שמתוך כך גופא "קלקלתנו היא תקנתנו" וניתן להתקדם למינוח המבואר בפנים).

² ע"ז נד, ב.

³ דברים ח, יז.

⁴ שם ו, ה.

⁵ ברכות פ"ט מ"ה.

⁶ מיכה ז, ח.

(לעומת טוב-רע) שייכים במובהק למוחין¹⁰, לנאורות של ההכרה והמודעות – הרי בעצם מדובר בשני סוגי אור¹¹, אור בכח ואור בפועל¹². במכת ברד נאמר "והחטה והכסמת לא נפו כי אפילת הנה"¹³. שם מתפרש שרש אפל במובן

להשיב אל לבו אהבת האל ולהאמין בו, ואפילו בשעת העברה והכעס והאף שכל זה הוא יצר רע, כמו שאמר 'בכל דרכיך דעהו' אפילו בדבר עברה¹⁴.

על חיים שמצליחים להאיר את כל האדם – הן את צדו החיובי והן את צדו השלילי – דרש אדמו"ר הזקן את הפסוק "אתהלך לפני הוי' בארצות החיים"¹⁵. התהלכות (בניגוד להליכה, מנקודת המוצא אל נקודת היעד) היא תהליך של "רצוא ושוב"¹⁶, התקרבות והתרחקות – יש מי שמתקרב ופניו אל היעד ומתרחק כאשר הוא מפנה אליו את גבו, אך דוד המלך אמר כי "אתהלך [תמיד, גם בהתקרבות וגם בהתרחקות] לפני הוי'", הפנים שלי מופנות אל ה' גם כאשר אני מתרחק. ממילא, אומר דוד, תמיד אני "בארצות החיים" (לשון רבים) – בחיים כאלה הצד המואר כובש עוד ועוד חלקים מהצד האפל, וארץ ישראל מתפשטת בכל הארצות והופכת גם אותן ל"ארצות החיים".

"אורות מאופל" – נפלאות הצד האפל

השימוש במונח "אפל" פותח פתח להעמקה בצד האפל של הנפש ולזיהוי הפוטנציאל הטמון בו:

ראשית, בעצם ההגדרה של חשך לעומת אור יש הזמנה להאיר את הצד האפל, כנ"ל – כל השלילה אינה רעה או בהמית, אלא בסך הכל טרם הוארה באור ה'. אדרבא, "כיתרון האור מן החשך"¹⁷ – האור מופיע דווקא על רקע החשך ומתוכו ("כבריייתו של עולם – ברישא חשוכא והדר נהורא"¹⁸). יתר על כן, כאשר מדובר על תופעה של מוחין – והיחסים של אור-חשך

¹⁰ בכ"ד נתבאר כי ישנם שלשה סוגי חשיבה, ששייכים לשלשה דפוסי אישיות: טוב לעומת רע, אמת לעומת שקר ואור לעומת חשך (ראה באריכות, והשווה לאמור כאן, גם התוועדות פסח שני תש"ע). טוב לעומת רע שייך בעיקר למדות (או למוחין השייכים למדות), אמת לעומת שקר בעיקר למוחין דאמא (שהם כבר מוחין בעצם) ואור לעומת חשך למוחין דאבא (וראה גם לקמן הערה יח שמכת חשך היא כנגד החכמה).

¹¹ שעל כן במדות לגבורה שייך שם אלקים (שם החשך וההסתר, אלהים בגימטריא הטבע, לעומת שמות החסד והרחמים, א-ל והוי'), אך בדעת גם עטרא דחסידים וגם עטרא דגבורות – שרשי בית הלל ובית שמאי הנזכרים בהערה הבאה – הם שמות הוי' (ולמעלה מכך, בכתר – העל-מודע של הנפש, האפל למעליותא – יש מעלה בצד שמאל, עד שמבואר כי מנקב החטם הימני דאריך נמשכים חיים ומנקב החטם השמאלי נמשכים חיי החיים, השייכים למשיח), וד"ל.

¹² ידוע כי לשיטת בית שמאי "אזלינן בתר בכח" ולשיטת בית הלל "אזלינן בתר בפועל". ה"בכח" תמיד קודם ל"בפועל", שעל כן גם בית הלל "מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן" (עירובין יג, ב) – בבחינת "ברישא חשוכא והדר נהורא". גם בתוך האמור בפנים, רק הדרישות ה'קשוחות' של ספר התניא – הנוטות, לכאורה, לדעת בית שמאי – מאפשרות בהמשך את ההמתקה וההקלה, כדעת בית הלל, וד"ל.

¹³ שמות ט, לב. מכת ברד חותמת את המכות בפרשת וארא (המכות שכנגד מדות הלב, ממלכות עד חסד) – עם האפלה הלא-ממומשת שלה – ומתוכה עוברים לשלש המכות בפרשת בא (המכות שכנגד המוחין, בינה-חכמה-כתר), שבכולן בולטת החשכה: במכת ארבה נאמר "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ" (שם י, טו); במכת חשך, כשמה כן היא, חוזר החשך שלש פעמים ומגיע לשיאו

¹ ריש ספר המאמרים "אתהלך – לאזניא".

¹⁴ תהלים קטז, ט.

¹⁵ יחזקאל א, יד.

¹⁶ קהלת ב, יג.

¹⁷ שבת עז, ב (וראה לקמן הערה יז).

שיתקיים "אור עולם באוצר חיים, אורות מאפל אמר ויהי"^{כב}.

מאוחר (כינוי מתאים לצד האפל, ה"סטרא אחרא") – הצד האפל של הנפש אינו אלא צד בלתי מפותח שלה, צד שטרם צמח (מתאים למינוח המקובל היום – בעיקר אצל מי שחיים בעיקר בצד האפל של המודעות, אך מזכים אותנו במינוח החדש של צד מואר וצד אפל... – של אנשים 'חשוכים' ומפגרים, השרויים עדיין באפילת ימי הבינים, לעומת אנשים 'נאורים' ומתקדמים).

אכן, חז"ל דרשו "כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו"^{כג}. בצד האפל של הנפש טמונות פלאי פלאות. המאמץ להאיר את הצד האפל שבנפש, לחשוף את פלאי הפלאות של "אורות דתהו" הטמונים בו (עד לגילוי עצמות ה' ממש, בו נאמר "ישת חשך סתרו"^{כד}), מלווה בתפלת "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"^{כה} עד

באפלה – "ויהי חשך... וימש חשך... ויהי חשך אפלה" (שם י, כא-כב); ומכת בכורות מתרחשת "כחצת הלילה" (שם יא, ד), בשיא החשך. מתוך כל החשך הזה יוצאים עם ישראל ממצרים "בעצם היום הזה", "כיתרון האור מן החשך" ממש ("וגם ערב רב עלה אתם", חשך שמתהפך – מדור לדור, עד ביאת משיח – לאור).

^{כז} רש"י עפ"י תנחומא.

^{כח} תהלים יח, יב. כשם שמבואר בדא"ח כי היש הנברא משקף את היש האמתי, כך יש ממד בו דווקא הצד האפל – הבלתי-מודע לה' – הוא המשקף את עצמות ה'. המודעות העצמית והתחושה העצמית של אדם אינם מצב בריא (מי שבריא אינו חש את גופו באופן טבעי, כל חולי מתחיל ב'מיחוש' בו האדם "חש בראשו" וכיו"ב) – והצד האפל אינו מודע לה' ממש כפי שה' עצמו אינו מודע לעצמו בצורה שלילית וחריגה (אכן, השאיפה היא להפוך את המודעות האלקית של הצד המואר – דווקא מכח שילובה עם העדר-המודעות של הצד האפל – למודעות טבעית וממילאית, ולכן גם הצד המואר נקרא כך בלשון ממילאית, על דרך "גלוי וידוע" האמור בה', וד"ל).

^{כב} לשון פיוט הנאמר – לפי הנוסחים השונים – בר"ה,

יום כיפור וסוכות.

^{כג} תהלים קיט, יח.

י"ז טבת ע"ח - כפר חב"ד אמונה ובטחון (7)

שיעור לבנות תיכון יעלת חן (חלק שני)

"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – 325 =
25 פעמים אחד, והוא המשולש של כה, וכן
האות ע במספר קדמי – "עין בעין יראו", "ע"ד
"אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלהים אין עוד
מלבדו". באמונה "אין עוד מלבדו" יש ד תבות
ו-טז אותיות – גם בדילוג תבות וגם בדילוג
אותיות כל דילוג בפני עצמו הוא כפולה של
אחד, הכל אחד, ודוק.].

כאשר מאמין באמונה שלימה וכאלו רואה
בראיה חושיית איך שאך ורק אלופו של עולם
[האות אלף מלשון "אלופו של עולם" – כמו
שהזכרנו קודם את "אלופו של עולם" ו"צדיקו
של עולם". ככה הרבי הסביר את סוד הגאולה,
שצריך להחדיר א בתוך ה-גולה – הגולה היא
חומר הגלם, לא צריך לבטל אותו, אבל צריך
להחדיר בו א. הרבי הסביר שלש רמות של אלף,
אבל הכי פשוט הוא ההסבר של "אלופו של
עולם" – להרגיש השגחה בכל דבר. מהי האמונה
כאן? שאני כל כך מאמין בה, ורק רואה השגחה
פרטית על כל צעד ושעל בחיים, עד שמרגיש
וכאילו רואה שיש רק ה' במציאות ו"אין עוד
מלבדו" נצב בכל אתר ואתר [אתר ר"ת
אמונה-תענוג-רצון, שלשת הראשים שבכתר,
אבל הכל מתחיל מה-א, מהאמונה. לכן אמונה
מתחילה ב-א, להתעצם עם ה-א.].

"ארור... ואמר כל העם אמן"

והנה פלא, חז"ל אומרים שאם ה' היה בורא את
העולם ב-א ולא ב-ב ה-א היתה מתפרשת
"ארור". מה הפשט? שוב, חז"ל נותנים טעם
לכך שה' לא ברא את עולם ב-א, אלא רק פתח

א-ב.

ביאור^א בענין "באתי לגני" אות ח – והקשר
שלה לאמונה ובטחון – נדפס בפני עצמו.

ג. אמונה ובטחון – הכח להמשיך ארוך
לברוך

אחרי ההקדמה הנ"ל נפתח את הספר במקום
אליו הגענו, בעמ' נז בפסקה למטה. אמונה
ובטחון הן האלף-בית שלנו – אמונה מתחילה
ב-א ובטחון ב-ב. נסביר כאן את משמעות
אמונה ב-א ובטחון ב-ב, נתחיל מאמונה:

אמונה – "אין עוד מלבדו"

וזהו שתחלת אמונה א, בחינת "אין עוד
מלבדו"^ב [בהמשך נראה שהאותיות א-ב-ג
רומזות לשלשה פסוקים/מאמרים יסודיים,
שאחד מתחיל א, השני ב והשלישי ג. ה-א של
ההתבוננות ותיקון התודעה שלנו היא "אין עוד
מלבדו". איך מתאים לאמונה כפי שהסברנו עד
כה? עד עכשיו הסברנו באריכות שאמונה היא
כח לפנות את התודעה מכל דבר אחר חוץ מה',
שיש רק ה' – לכן מאד מתאים ל"אין עוד
מלבדו". אמונה היא "אין עוד מלבדו", כולל אין
מחשבות אחרות חוץ ממחשבת ה'. אמונה ו"אין
עוד מלבדו" משלימים לכפולה של אחד
(אמונה היא בחינת אחד; אמונה = אלהינו –

^א נרשם על ידי איחיל גלעדי. לא מוגה.

^ב דברים ד, לה.

משא"כ בברכה עצמה, שהיא בחינת אורות מועטים וכלים רחבים של עולם התיקון. ענית אמן היא כח המנצח בפועל – "גבורים יורדין ומנצחין" – כח אדיר של עולם התהו. **יוסי נהוראי = משיח³**, **רבי יוסי רבי נהוראי = הר גרזים הר עיבל⁴**! איהא יש עוד בתורה "אמן ואמן", שגם קשור לקללה ולא לברכה? בפרשת סוטה, בה האשה אומרת "אמן ואמן" על הקללה. רואים שיש איזה קשר בין אמן להיפך-הברכה – למה?

נשים לב: אמרנו קודם שיש משהו באות ר שקשור לאמונה. מה מיוחד במלה ארור? מאד דומה למלה אחרת, מלה הכי טובה – אור (שייך ל"צד המואר" שבנפש) – "וירא אלהים את האור כי טוב [הכי טוב]". בארור יש שתי אותיות ר, השרש של ארור הוא ארר (ואילו השרש של אור הוא אור). [מאמר מוסגר: כדאי לרכוש לתיכון הרבה ספר השרשים לרד"ק, שלכל בת יהיה הספר הזה, צריך ללמוד אותו הרבה]. יש פה שני שרשים קשורים מאד – אור ו-ארר. השער המשותף לשני השרשים הוא אר. בארר ה-ר כפולה. אלה שני שרשים כמעט זהים. מה יש בארור הזה שאחרת מאור? ה-ר נכפלת, יותר מדי ... (נשמע ר...ע⁵), יותר מדי אמונה שלא באה

בה את עשרת הדברות, כאשר נתן לנו תורה – "אנכי הוי' אלהיך". עד אז ה' לא ברא את העולם ב-א אלא ב-ב – וכך הוא בורא את העולם בכל רגע מחדש – כי ב היא לשון ברכה בעוד א היא לשון ארור. איפה ההופעה הכי מרוכזת בתורה של לשון "ארור"? בפרשת כי תבוא ה' אומר שכאשר נעבור את הירדן עלינו ללכת לשכם (התחנה הראשונה של אברהם, ראש כל המאמינים, בארץ) בין גרזים ועיבל ושם לכות ברית עם ה', ושם יש יא ארורין (ארור = יא פעמים הבל) מפורשים בתורה (בסוד "מלט אי נקי ונמלט כבר כפיך [בר לשון ברכה, כמו בר של בראשית, 'בר כפיך' היינו 'ברך פיך']", כמבואר במ"א). ששה שבטים עומדים על הר גרזים, והכהנים והלוים פונים לשם לומר "ברוך", ואחר כך פונים להר עיבל, עליו עומדים עוד ששה שבטים, ואומרים "ארור". המיוחד הוא שבתורה כתוב רק צד ה"ארור" ("צד האפל" של עם ישראל, בחינת הר עיבל עם השבטים העומדים עליו – אותיות אפל ואותיות עיבל מתחלפות, ודוק. על הר עיבל דווקא נבנה מזבח לה', והוא יותר גבוה מהר גרזים, אך ללא צמחיה, בחינת "ארור". אפל ע"ה = עיבל, וביחד, אפל עיבל = "אין עוד מלבדו"), וכל פעם הפסוק אומר "ארור... ואמר כל העם אמן".

על כך נסובים המשפטים הבאים כאן:

א זו היא גם בסוד "ארור... ואמר כל העם אמן" (שעל כן בתורה נכתב צד ה"ארור" דוקא [ה"ברוך" לא מקביל ל"אמן", ולכן לא נכתב בתורה. יש משהו ב"אמן" – קבלת הדבר מתוך אמונה – שמתאים ל"ארור" יותר מאשר ל"ברוך" (מכאן גם נבין לעומק את מאמר חז"ל "רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך אמר ליה רבי נהוראי השמים [לשון שבועה, אורות-התפעלות דתהו] כן הוא תדע שהרי גולירין [חלשים, רש"י] יורדין ומתגרין במלחמה וגבורים יורדין ומנצחין" – בענית אמן על ברכה יש עצמה של אורות דתהו, בחינת "ארור", כלומר הפיכת ארור והתכללותו בברוך,

³ יוסי נהוראי – י אותיות, משולש ד, בדרך זו:

י	ו	ס	י
	ה	ו	
		א	
			י

פנות המשולש הן שלש היורדין שבשני השמות – יי. שאר האותיות = חשך, ההופך לאור גדול ("העם ההלכים בחשך ראו אור גדול"), סוד יוסי (יוסף) – "ספ הוי' לי בן אחר" (נהוראי, פעולת משיח צדקנו.

⁴ בששת ימי בראשית, עד לסיום הטוב, "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד..." , אין את המלה "רע" (יש שבע פעמים "טוב"). רק בפסוק שלפני הסוף, "ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ..." יש

הבל הבלים...", בלי "אלץ איז גאט". איך אנחנו מסבירים אמונה? לפנות את התודעה, אין כלום. אבל אם יש יותר מדי פניו – שבאמת נשאר 'אין כלום' – הופך להיות בתודעת האדם איזה תהו ובהו, פוסטקייט באידיש, ריקנות. דווקא שם, במצב התוהו הזה, ב"חלל הפנוי", שורר היפך-הברכה. והוא סוד "יהי מארת [חסר כתיב]" הנאמר ביום רביעי של מעשה בראשית, לשון מארה, היפך-הברכה (מה שצד האפל של הנפש הוא מואר-מואר, הלעומת-זה של שני מאורות גדולים יחד, ע"ד סגי נהור)⁷. נסביר תיכף יותר טוב. עוד פעם, ה-א עלולה להפוך לארור, אם היא לא מתקבלת ועוברת דרך ה-ב של בראשית. שוב, בתורה כתוב צד ה"ארור", אף שאמרו גם "ברוך", כי ארור קשור לאמן וגם לאמונה. [וד"ל],

מטרת ה"ארור" – פינוי הטומאה מארץ כנען

מה היתה הכוונה כשאמרו "ארור"? להמשיך קללות למציאות? לעשות רע? לא מתאים לנו. כעת כורתים ברית עם ה', מה הקשר לכל כך הרבה "ארור"? מה עושה ה"ארור" הזה? הכל חוזר למה שאמרנו בהתחלה, שאמונה היא כח לפנות את התודעה ממחשבות זרות. מה באמת ה"ארור" רוצה לעשות? מה הכח שלו? אם אני אומר "ארור" מי שיעשה כך וכך, "ואמר כל העם

לידי בטחון ("רצוא" בלי "שוב", כמו חטא נדב ואביהוא) – אמונה מאד עצמתית אך בלי אחיזה במציאות (רק "גאט איז אלץ", "סאיז דאך אלץ

רע, וכן רעה, בראשי תבות. והנה, מ"בראשית", שלש התבות האלו, "רומש על הארץ", הן תבות ה: 406, 407, 408 בתורה, בממוצע 407 = ארור! יש כאן תופעה מיוחדת (החזרות רק בפסוקים האחרונים של התורה – "...לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו. ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול...") – ג"פ "ולכל" (בדילוג שוה) בגימטריא אלהים, סוד ג מוחין דקטנות, כמבואר בכתבי האריז"ל: "ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ". נמצא ש"ולכל רומש על הארץ" כנגד מוח הדעת דקטנות, מקום "עץ הדעת טוב ורע", כאשר הרע (סוד "עמק רע" בספר יצירה) הוא העטרא דגבורות דדעת דקטנות, ושם אחיזת הארור. והנה, תבת ארור מוצפנת כאן בדילוג של 7-11-7 למפרע: "ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ". סוד הדילוג 7-11-7 הוא ספירת ימי נדה וזבה (7-נדה-11 זבה = 91, 7 פעמים 13, משולש 13, אמן, סוד ארור, כמבואר בפנים), רמז לקללת האשה (סוד "אין ברעה למטה מנגע"). דילוג ארור מקיף 26, הוי', אותיות. חוץ מאותיות ארור (407 = 11 פעמים 37), שאר האותיות = 1258 = טוב טוב פעמים 37. כל הפסוק עד כאן (26 אותיות ועוד 11 אותיות – 37, הבל, אותיות): "ולכל חית הארץ [11 אותיות] ולכל עוף השמים [12 אותיות] ולכל רומש על הארץ [14 אותיות. 11 12 14 ... – סדרת המשולשים פלוס 11, הכל סוד 11 ארורים, 11 פעמים 37 = ארור" = 2465 = טוב פעמים 145 (מספר ההשראה ה-9).

והנה, כשם שתבת "על" ("רומש על הארץ") היא תבת הארור בתורה, כך תבת "רביעי", החתומת את יום רביעי של מעשה בראשית (הפותח "יהי מארת", לשון מארה), היא תבת הברוך בתורה. "על" = י ברבוע, ממוצע "רביעי" "על" = יד ברבוע. עם שתי התבות המקיפות את "רביעי", "יום רביעי. ויאמר" (ר"ת ריו) יחד עם "רומש על הארץ" (ר"ת רעה) = 1547 = 7 פעמים 13 פעמים 17, טוב.

⁷ יש שלש "יהי" במעשה בראשית – ג"פ "יהי" = בטחון: "יהי אור" "יהי רקיע" "יהי מארת" = "שויתי הוי' לנגדי תמיד". מ"ארור", דרך "רקיע", נעשה "מארת". יש עוד "יהי" אחד בתורה לשון התהוות דבר חדש: "יהי לתנין", שייך ל"ויברא אלהים את התנינים הגדלים" של יום חמישי של מעשה בראשית, והוא רמז לפרעה מלך מצרים, "התנינים הגדול הרבץ בתוך יאריו [לשון אור ומארת]". הערך הממוצע של "ארור" "רקיע" "מארת" "לתנין" הוא טוב פעמים הוי', הכל חוזר ל"ארור" כי טוב" לגנוזו לצדיקים לע"ל, וד"ל.

"ארור" היינו לפנות את השטח – החל מהמחשבה – ממה שהיה כאן בארץ. היתה כאן תרבות כנען, כל התועבות אשר שנה ה'. כלומר, כל האויר שהיה כאן – "אוירא דארץ ישראל מחכים", בטול שיוורד עד לבטחון, מראשית קו הימין לסופו – היה מלא טומאה. לכן הדבר הראשון שצריך לעשות הוא ללכת למקום בין גרזים ועיבל, לומר **יא** פעמים "ארור" וכולם צועקים "אמן", ובכך לפעול – כמו שפועל כח האמונה – את פיניו הטומאה, את סוד הצמצום. אחר כך הברוך (ה-ב של ברוך שלאחר ה-א של ארור) הוא סוד המשכת הקו (ומה ש"פותחים בברכה" – קודם פנו להר גרזים ופתחו ב"ברוך" – היינו משום ששרש הקו הוא לפני הצמצום, בתפארת הנעלם, שמשום כך הברכות נעלמות ולא כתובות בתורה). נקרא זאת בפנים:

שעל ידי העברת בני ישראל בברית הערבית [לשון נופל על לשון] – עוברים בברית הערבית. סימן השנה הוא תהא שנת ערבים-חברים – "כל ישראל ערבים" ו"כל ישראל חברים". כמו שדייקנו, קודם ערבים ואז חברים – את הערבות קבלו בין גרזים לעיבל. הערבות כל כך חזקה שפועלת גם על המחשבה. הערבות היא בדרך כלל רק על הנגלות, הדבור והמעשה, אבל בנסתרות אין ערבות – כאן ברית ערבות כל כך חזקה שפועלת גם על המחשבה, מטהרת את האויר, כמו הרבה תורות של הרבי הקודם על טהרת האויר על ידי אותיות התורה. כאן כתוב שעם אמונה מטהרים את האויר. אור-אויר-ארור – הכל קשור. [וקבלתה באמונה שלמה, פינו את אוירת ארץ ישראל ממחשבות כנען [שנמצאות באויר. גם היום, בדור שלנו, יש עדיין באויר את המחשבות הלא טהורות. לא נצליח ליישב את הארץ בלי לפנות את המחשבות – לטהר את האויר.],

אמן" – מה הפעולה של האמירה? לבטל את אותו הדבר. המטרה של ה"ארור" היא שהדבר הזה לא יהיה ח"ו בתוכנו – שאצל יהודים התופעה הזו לא תופיע אף פעם. החל מתחום המחשבה, שאף אחד לא יעז להתקרב לענין – לא יחשוב עליו, לא ידבר עליו ולא יעשה אותו. המטרה היא לפנות את המחשבה-דבור-מעשה, סוד אד"ם – כפי שמבואר בסוף הפרק ב"באתי לגני" השנה. יש שני דברים בפרק שהם מחשבה-דבור-מעשה. בהתחלה הוא מדבר על ציור האות ה – למעלה מחשבה, קו ימין דבור והנקודה משמאל מעשה. בסוף הוא אומר שזהו סוד המלה אדם – א היא מחשבה, דם ר"ת דבור-מעשה. אם המחדו"מ הם בקדושה זהו אדם דקדושה, "אתם קרוים אדם", ואם המחדו"מ הם בקליפה זהו גם אדם – אדם בליעל. כל מלחמת היצרים היא בין אדם לאדם, שתי בחינות אדם (סוד "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" וכן "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו").

¹ "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" = 2744 = 14 בחזקת 3 (= חלק המילוי של כב אותיות האלף-בית). יש כאן 13 תבות ו-41 אותיות – שני מספרי השראה. בתבות, פנות צורת השראה עם הנקודה האמצעית – שפך דמו עת שלט לו = 1295 = 35 פעמים 37 (יחידה). שאר התבות = 1449 = 63 פעמים 23 (חיה) = 7 פעמים אור. ממוצע שני המכפילים, 35 = 63, 49 = 7 ברבוע. הר"ת = 763 = 7 פעמים 109, הס"ת = 931 = 7 ברבוע פעמים 19, האמ"ת = 1050 = 7 פעמים 150 (הרוא"ת = 1813 = 7 ברבוע פעמים 37, יחידה), הכל כפולות של 7. בכל פסוק כתוב "האדם באדם" = 97 = מהיטבאל, יחוד מה בן – "בן אדם" (כך פונה ה' ליחזקאל הנביא – יחזקאל = אדם במספר קדמי). חוץ מפעמיים "האדם באדם" השאר = 2550, יהלום = 50, "האדם" = "דמו" ("שפך" = 400 = 8 פעמים 50, "לרע" = 300 = 6 פעמים 50).

החידוש כאן הוא ששרש הבטחון הוא דווקא בדרגה העליונה של האמונה. באמונה הרגילה ה-א יכולה להפוך להיות ארור במובן שלילי, לכן ה' לא ברא את עולם ב-א. אבל ה-א של האמונה העליונה, ה-א של "אנכי הוי' אלהיך" של מתן תורה – כפי שמוסבר בחסידות – מכריחה את ה-א שלמטה ממנה להכנס ל-ב של הבטחון והברכה. זהו עיקר החידוש של הפסקה של היום, ומתחילים להסביר זאת כאן בהערה יב:

"אין עוד מלבדו" – מקור לאי-אכפתיות

(שמאפשרת רע)

ועיין בפלח הרמון בראשית ד"ה ואשה אחת וגו' אות ז (סב, א), ומבואר שם שאם היה נברא העולם ב-א היה קיום נצחי לרע ח"ו [ב-א יש משהו נצחי, משהו בלתי-משתנה ששום דבר לא משנה אותו. למה אם אני אומר ש"אין עוד מלבדו" ומסלק כל דבר אחר, אני עלול להנציח את מציאות הרע? משהו עמוק שמוסבר בחסידות: אם יש א במובן של שויון – אפילו שויון אלקי, "שויתי הוי' לנגדי תמיד", ושום דבר אחר לא קיים – גם לא מענין אותי שום דבר אחר. כל מה שיש יכול להשאר כי הוא גארנישט, שום דבר. מתוך ראש כזה גם הרע במציאות יונצח, מלשון קיום נצחי. לא יהיה כח להלחם נגד הרע, כי מהו רע? ! מה מענין אותי בכלל טוב ורע? ! כל המציאות לא מענינת אותי, יש רק ה' ! עוד פעם: מכך שיש רק אמונה, רק ה', "אין עוד מלבדו", יכול להתסעף שאני לא 'שם' על כלום, כולל הרע – אפילו דברים טובים הם גארנישט, וכ"ש דברים לא טובים ודאי בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא. אז לא אעשה שום מאמץ לבטל את המציאות של הרע, כי היא אינה מציאות בעיני. לכן הוא אומר שאם ה' היה בורא את העולם ב-א הוא היה נותן קיום נצחי למציאות הרע, ח"ו].

ובסוד "כל הארץ של הקב"ה, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" [הכל תלוי באויר]. ור"ל [הכוונה לענינו ש"ברצונו נתנה להם" היינו שגם במחשבות הזרות יש ניצוץ אלקות. עבודת הבינוני היא לבטל את המחשבות הזרות, כמו "ארור", עד שיקויים "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ". אבל יש גם עבודת צדיק, כמו שמלמד הבעל שם טוב, שבכל מחשבה זרה יש ניצוץ אלוקי שמתחנן שאקבל אותו ואעלה אותו לשרשו בקדושה, שלא אדחה אותו, שאם אדחה אותו אהרוג אותו. אצל הבינוני כתוב "הבא להרגך השכם להרגו" – הוא מתחנן שאעלה אותו, אבל הוא בא להרוג אותי ולכן צריך לדחות אותו ולהסיח דעת. עם זאת, צריך לדעת שיש גם בו ניצוץ, הכל מכוון מהקב"ה – זו המשמעות של "ברצונו נתנה להם". אבל כעת הגיע הזמן שה' רוצה שנכנס לארץ ונפנה את המחשבות האלה, ונמשיך בארצנו הקדושה רק מחשבות טהורות – וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". נפרש שתוך כדי "נטלה מהם" הוא מוציא משם את ניצוצות הקדושה].

עד כאן דברנו על ה-א של האמונה.

שרש הבטחון באמונה העליונה

יש פה הערה מאד חשובה. בפסקה הזו עיקר הווארט הוא מה שלמדנו עד כה, שגם באמונה שלקראת בטחון יש שתי רמות. באותיות של קבלה וחסידות, יש את האמונה של רדל"א – הראש העליון שבכתר – ויש בתוכו את "חביון עז העצמות", ממש ה' עצמו. יש הבדל בין האמונה לכשעצמה, כלבוש של "חביון עז העצמות", לבין מה ששרש האמונה שלנו – ההתקשרות שלנו בעצמות ה', עצמות גם לשון עצמה – הוא בחביון עז העצמות ממש.

"המאמין דבר זה [של העמדת מלך משיח שיהא בציון לאבן בחן] לא ימהרנה לא יאמר אם אמת הוא ימהר לבוא", כלומר שלא יתלה את אמתת הנבואה במהירותה לבוא, לא שלא יחכה לנבואה לבוא היום; "לא יחיש וימהר לראות זאת הנבואה אבל על כל פנים יראה אותה ואם לא תהיה כל כך בקרוב לא תרחק". ורמז נאה: "המאמין לא יחיש" = שרה – "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה", אל תחיש ואל תחשוש, תסמוך על שיקול דעתה, על רוח הקדש שלה).

מה רואים כאן? ש"המאמין לא יחיש" (לגריעותא, לפי הקריאה השטחית של הפסוק, לא אליבא דאמת כנ"ל) לא עושה שום דבר, לא פועל לבטל את הרע, ולכן הרע יכול להתקיים לנצח. לכן ה' לא ברא את העולם באות א.], שללא מדת הבטחון [בפועל ממש, נאו.], מקור המשכת הברכה לעולם בפועל ממש אין כל דחף להחשת ה"קץ שם לחשך" עיי"ש [כדאי להסתכל שם בפנים]. וד"ל.

ה-א ד"אנכי" מכריחה את ה-א של "כחשכה

כאורה" להתלבש ב-ב ד"בראשית"

ועוד מבואר שם שניש עוד א, חוץ מה-א בה ה' לא רצה לברוא את העולם, והיא ה-א דאנכי דמתן תורה שרשה באמיתת העצמות שלמעלה מעלה מה-א דבחינת "כחשיכה כאורה" [אמרנו ש-אורר כמו אור, רק עם יותר מדי ר – כפל ה-ר. אור הוא טוב, אבל מה הבעיה עם אור? גם אור, הדבר הכי טוב, "וירא אלהים את האור כי טוב" – מה החסרון שלו? שאינו עצם, לא עצמות. הרבי תמיד מבחין בין עצם לבין גילויים – אור הוא גילוי, הכל טוב ויפה, אבל הוא לא עצם. אמונה בגילוי של האור היא בדרגת "כחשיכה כאורה" – פסוק מאד חשוב. כלומר, "כחשיכה כאורה" היינו שויון – "המאמין לא יחיש". מצד אחד "כחשיכה כאורה" הוא שבח לה, שהכל שוה אצלו, ומצד שני המנטליות הזו עלולה להזיק. אצל ה' הכוונה שגם בחשך הוא

"המאמין לא יחיש" – אמונה-נטולת-בטחון

וי"ל [תוספת על מה שהוא אומר:] שהוא בסוד "המאמין לא יחיש" [למי שמאמין שיהיה טוב – לא שעכשיו יהיה טוב הנראה והנגלה, אלא שפעם יהיה טוב, ה' טוב ואני סומך עליו – אין כל לחץ, יש לו את כל הזמן שבעולם, כי בעצם הוא למעלה מהזמן. לא צריך למהר ולזרוז שום תהליך. לפי זה, מה שאומרים "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח... אחכה לו בכל יום שיבוא [היום]] אינו "המאמין לא יחיש".

עוד מעט הילולת הרמב"ם, יום ראשון, צריך לומר משהו לכבודו: יש לרמב"ם יג עיקרי אמונה, שהכי נוגע בדור שלנו (שהוא הדור האחרון לגלות והדור הראשון לגאולה, כמו שאמר הרבי) הוא עיקר האמונה בביאת המשיח. הרמב"ם לא מתכוון רק לאמונה בביאת המשיח אלא לבטחון, שיבוא כל יום ("היום", כפי שאמר משיח עצמו לרבי יהושע בן לוי). אם יש רק אמונה אפשר לומר, כמו שאיזה רב אמר פעם, שמשיח יכול לבוא גם עוד אלפיים שנה, לא אכפת לי, שיבוא מתי שהוא רוצה, מתי שה' ירצה. אז הוא לא מחכה לו בכל יום שיבוא באותו יום, הוא לא דרוך ש"הנה הוא בא". "המאמין לא יחיש" לא ממהר את התהליך – הכל "קמעא קמעא". בעצם, גם אלו שאומרים "קמעא קמעא" לא מתכוונים כמו אותו רב, הם מתכוונים לעוד עשרים-שלושים שנה, לא לעוד אלפיים שנה. יש מדרגות, יש חוגגים שבעים שנה למדינה ואומרים שיקח עוד שבעים שנה. לא כן החב"דניקים, הם אומרים 'נאו' ("היום"). אך יש מישוהו שלא מאמין בכלל (מצד הנפש הבהמית שבו – לכל אחד יש נפש הבהמית וגם עמלק קטן בפנים, עמלק בגימטריא ספק כידוע), אבל לא יכול לומר שלא מאמין במשיח, חייב להאמין, אז הוא אומר שיתכן שיבוא בעוד אלפיים שנה, ויש לו פסוק על מה להסתמך – "המאמין לא יחיש" (אך ראה רש"י ורד"ק מה הפירוש האמתי של "המאמין לא יחיש":

החידוש של מתן תורה, בזכות – "לפום צערא אגרא" – המילדות העבריות והשעבוד במצרים, עבודת פרך].

והיינו שאמיתת מקור האמונה בישראל היא מעצמותו יתברך ממש [כל מה שדברנו על כח האמונה לפנות – זו האמונה השניה, אבל האמונה הראשונה, של העצמות, היא אדרבא, כח שממשיך למטה, כח שמכריח את האמונה להתממש כבטחון. כן דברנו קצת בענין בשיעורים הקודמים – האמונה חייבת להגיע לבטחון. אבל אם האמונה לא מגיעה לבטחון, "המאמין לא יחיש" (לפי הפירוש השטחי כנ"ל), הסיבה היא שאין את ה-א המקורית.], אמיתת סוד מל תחיה [שתיכף נראה בפנים. יש "טל אורות", "טל ברכה" ו"טל תחיה" – מקור "טל תחיה" הוא ב-א העליונה. וכמו שיתבאר בפנים.

"מלא ברכת הוי"

נמשיך לקרוא בפנים, לקראת בטחון:
משא"כ תחלת בטחון היא ב של ברכה (וכנ"ל שעיקר שרש בטח הוא טח [לשון טיחה-דבקות, כמו שלמדנו. "וטח את הבית", בית לשון פנים, כמו שדברנו על פנימיות, "פנים בפנים" – וה-ב היא ע"ד תוספת ברכה וד"ל), [בפרשת "וזאת הברכה", כאשר משה מברך את כל השבטים, כתוב:] "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת הוי" [מכאן רואים שברכה היא גם מילוי. [כאשר "שבע רצון" דוקא וד"ל] הוא לא בריצה, להשיג, אלא "שבע רצון" – כמו בשבת, ש"כל מלאכתך עשויה", ולכן דווקא היא מקור הברכה.]. ב זו היא בחינת "בשבילי נברא העולם" כמבואר במקום אחר,

רואה, שהחשך לא מחשיך, אבל יש בפסוק הזה גם שויון – שויון של אמונה, במדרגה הנמוכה של האמונה, ממנה יכול לצאת באמת "ארור", קליפות, והיא מחיה ומקימת את הרע. שממנה באה היניקה לבחינת "ארור", אלא אדרבה, מה-א דעצמותו יתברך ממש בא ההכרח להלביש את ה-א הנ"ל ב-ב של בראשית מלשון ברכה [ה-א הראשונה מכריחה את ה-א השניה להמשיך לתוך ה-ב, מקור הברכה.

מישהי זוכרת איפה עוד כתוב בחסידות שיש שתי א (שהיא המקור של אמונה)? דברנו קודם שיש כב אותיות האלף-בית, אבל יש ככוונות השופר וגם ככוונות המקוה של הבעל שם טוב – עוד משהו שכדאי ללמוד, קצת, בתוך סידור עם דא"ח של אדמו"ר הזקן, שתי הכוונות האלה שהן אולי שני המאמרים הכי חשובים בסידור – הסבר שלמעלה מהאות א באלף-בית יש עוד א, שיחסית היא כמו האות ה-23 שלפני כב האותיות. היחס בין ה-א המקורית לאותיות א-ב-ג הוא כמו הביטוי שיש "אחד המנוי" ויש "חד ולא בחשבון". א היא אחד – יש "אחד המנוי", שאחריו באים 2-3-4, אבל יש "חד ולא בחשבון", אחד שאינו בחשבון של 1-2-3. יש שתי א, שתי מדרגות אמונה, שני אחד. ה"חד ולא בחשבון" הוא המדרגה ה-יא לגבי הספירות. לכן הרבי כל כך אהב את המספר יא, כמו ששבת הוא חדש ה-יא, והוא נעשה רבי ביום ה-יא של שבת, גם בשנת ה-יא, תשי"א – שלשה יא. גם היום ההולדת של הרבי הוא ב-יא (ניסן). הרבי מאד אהב יא כי זו מדרגת "חד ולא בחשבון". במאמרים בסידור היחס הוא כמו בין הקול הפשוט לדבור. ה-א המקורית היא כמו הקול הפשוט – "הקל קול יעקב" – שכולל את כל האותיות, ואחר כך יש פירוט כב האותיות החל מה-א, שהיא רק אחת מה-כב. יש א שהיא הכלל של הכל ויש א שהיא פרט ראשון מבין ה-כב. ה-א של "אנכי" היא הראשונה, והיא מכריחה את ה-א שלמטה ממנה להכנס ל-ב של ברכה. ה-א העליונה יכולה להתגלות רק במתן תורה, היא

¹ השרש בטח הוא ר"ת ברכה טוב חיים, עיין שער ההתבודדות בסוד ה' ליראוי, פ"ב.

² דברים לג, כג.

³ סנהדרין לו, א. פס"ז עקב יא, ט. ועיין תניא פמ"א.

ודעת: "אין עוד מלבדו" היינו חכמה. הבינה היא בטחון – "נשים בטחות", שייך בפרטי לנשים. המילדות העבריות הן עם המון בטחון – זו גם האומנות שלהם, החוש בכל דבר הוא אמונה (מי שרוצה מקצוע, צריך חוש – שהוא אמונה), אבל אחר כך צריך ללכת אתו בבטחון. אחד הפירושים של אמונה ובטחון הוא להפוך חוש בנפש – חוש של אמונת – לבפועל, לממש ולהגשים אותו נגד מניעות ועיכובים.

עוד פעם, ה-א, החכמה, היא "אין עוד מלבדו". מה התכונה של האשה הבוטחת? "בינה יתרה נתנה באשה יותר מבאיש". בכינה הזו, לאשה אמורה להיות תודעת "בשבילי נברא העולם" אפילו יותר מהאיש. האיש לא יודע בדיוק בשביל מי נברא העולם, והאשה יודעת – בכינתה היתרה – "בשבילי נברא העולם". אחר כך יש דעת, שהיא לראות בראיה חושית שכל מה שקורה – קורה לטוב. לא כמו רבי עקיבא, ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" – שיהיה טוב פעם, אבל כעת לא טוב לפי הנראה והנגלה לעיני בשר – אלא "גם זו לטובה" כעת בפועל (ואני חש את זה כאילו רואה ממש). זו הערה יז כאן, ויש הרבה מה לפתח – ודאי כתוב אצלנו – שיעור ראשון של א-ב-ג, "אין עוד מלבדו", "בשבילי נברא העולם", "גם זו לטובה" (שלשת הלשונות יחד: "אין עוד מלבדו" "בשבילי נברא העולם" "גם זו לטובה" משלימים ל-1089, 33 ברבוע – גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך").

כתוב כאן בהערה ש-אבג הוא גם שם קדוש, השם הראשון ב"אנא בכח" – "אנא בכח גדולת" – השם הפרטי-הקטן הראשון בשם בן מב אותיות (ס"ת "אנא בכח גדולת" – אחת – רומזים לפסוק "אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עז לאלהים". ה"אחת" המתיחסת לה' היא "אין עוד מלבדו" ואילו ה"שתיים" המתיחסות אלי הן "בשבילי נברא העולם" ו"גם זו לטובה", וד"ל).

א-ב-ג – "אין עוד מלבדו", "בשבילי נברא העולם", "גם זו לטובה"

כאן בהערה כתוב משהו שהוא אחד השיעורים הראשונים אצלנו. יש התבונניות פשוטות שאנחנו קוראים להן "שיעור ראשון בקבלה", שכל מי שרוצה ללמד או להדריך בבאתי לגני (או כללל) צריכה להכיר:

כאן מבואר שהאותיות א-ב-ג רומזות ל"אין עוד מלבדו", "בשבילי נברא העולם", "גם זו לטובה". מה פירוש "בשבילי נברא העולם"? העולם נברא בשבילי כדי שאתקן את העולם, את החלק שלי בעולם. אבל יש פירוש – שתיכף נראה גם בפנים – ש"בשבילי" לשון שביל, אני צריך לעשות את השביל שלי כדי להמשיך את הברכה ממעלה-למעלה לתוך העולם. יש כאן יסוד גדול בעבודת השי"ת, על האדם לדעת ש"בשבילי [בשביל שלי] נברא העולם". בשביל לקיים תהא-שנת-ערבים-חברים צריך את ה"בשבילי נברא העולם". ה-ג הוא מאמר נחום איש גמזו, "גם זו לטובה". את "בשבילי נברא העולם" צריך לקיים מתוך בטחון, דחף שהעולם נברא כדי שאתקן אותו ויש לי כח לתקן אותו. ב"אין עוד מלבדו" לא אכפת לי כלום – הכל ה'. "בשבילי נברא העולם" בדיוק הפוך – העולם נברא בשבילי, אכפת לי מהעולם ואני יכול לתקן את העולם. מה אם אחרי ה"בשבילי נברא העולם" קורה משהו לא לפי התכנית, לא לטעמי? צריך להתעצם עם היחוד של שני הקודמים ולדעת ש"גם זו לטובה" (אף על פי ש"בשבילי נברא העולם", בכל אופן "אין עוד מלבדו", וממילא "גם זו לטובה").

יש כאן חכמה-בינה-דעת, זהו שיעור ראשון שמסביר את המהות הפנימית של חכמה בינה

" בסוד אבג (שהוא שם קדוש, ראשית השם של מב אותיות כנודע): "אין עוד מלבדו" (כנ"ל), "בשבילי נברא העולם", "גם זו לטובה" – כנגד חב"ד וד"ל.

"שביל ישראל"

והוא (כמו שאמרנו) ע"ד "בראשית" – בשביל התורה שנקראת 'ראשית' ["הוי" קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז"]. ובשביל ישראל שנקראו 'ראשית' ["קדש ישראל להוי" ראשית תבואתה"]. "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" ר"ת **תבואה**, אותיות "**ואהבת**". אומרים כל יום בקריאת שמע "**ואהבת** את הוי" אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" ויש גם "**ואהבת** לרעך כמוך". כל פעם רומז לישראל, שאנחנו "ראשית תבואתה" של ה'.

אם כן, הדגש על עם ישראל הוא בסיפור השני של הבריאה, עם שם הוי', עם החטא – הסיפור הזה מתחיל מסוד התבואה. סימן שיחסית הסיפור הראשון של מעשה בראשית הוא יותר תורה, אבל במלה הראשונה ה-ב רומזת גם לזה וגם לזה. הסדר, כמו שרש"י מביא בפירושו, הוא קודם "בשביל התורה" ואז "בשביל ישראל". "בשביל התורה" יותר קשור לסיפור הראשון, התורה היא אמת מוחלטת, אבל היא גם "בשביל ישראל", עם כל התהפוכות – העלית והירידות של נשמות ישראל, החל מאדם וחוה בגן עדן מקדם, שהן בעיקר הסיפור השני של מעשה בראשית.³⁷

וכידוע פרוש הבעש"ט זי"ע [מהפתגמים הראשונים בכתר שם טוב]. על "כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני וכו'" ש[נ]הפשט הוא בזכות, ו[נ]פרשו "בשביל" היינו בתוך השביל [שהוא בעצם השביל של ה-א לתוך ה-ב]. שפתח ע"י בטחוננו בהשי"ת [איך עושים שביל? על ידי בטחון. זה הפירוש שה-ב היא "בשבילי נברא העולם" – גם עלי לעשות את השביל שלי]. – "וחנינא בני [הוא חב"דניק, איך יודעים? חנינא בן דוסא ר"ת חב"ד. עושים את השביל בבטחון חזק, איך אני יודע שמדתו בטחון? מההמשך:] די לו בקב חרובין מערב שבת

לערב שבת [לא צריך כלום, רק קב חרובין מספיק לו מערב שבת לערב שבת. יש הרבה סודות בביטוי קב חרובין – נשאיר³⁷]. "שניאה! הסימניה אינה מוגדרת.

שרש העבד למעלה מהבן – "עבודה צורך

גבוה"

כעת נקרא את הערה יט:

כתר שם טוב אות ה (הוצאת קה"ת), וראה בהערות וצייונים שם [במהדורה מסוימת של קה"ת – צריך לראות בפנים]. באור הענין מר"ה ז"ל [יש שם ביאורים שלו לתורות הראשונות בכתר שם טוב]. שהוא דוקא כאשר עולה למדרגת העבד שלמעלה ממדרגת הבן [נושא שגם הרבי הרש"ב מסביר בהמשך תרס"ו. הוא מדבר שם על מעלות בן ועבד ובן שעולה להיות עבד]. דהיינו שרש הבינה

(ראשית קו העבודה – "עבודה לצורך גבוה" [עוד דבר שעליכן ללמוד – ט עיקרי האמונה של פנימיות התורה בספר אמונה ומודעות. שם העיקר שכנגד הבינה הוא "עבודה צורך גבוה" – שאנחנו עובדים לה' ועושים בכך נחת רוח לה'. ה' לא זקוק לעבודה שלנו, אבל בבחירתו החפשית הוא קבע שכאשר אנחנו עובדים אותו הוא מקבל מכך תענוג. כמו שאת ה' בכלל אי אפשר להבין, גם את זה, למה ה' רוצה לקבל תענוג ממנו, אי אפשר להבין – זהו עיקר באמונה. עיקר המוטיבציה לעבוד את ה', לעשות מצוות, הוא מתוך העיקר הזה, שבעבודה שלנו אנחנו עושים לה' טוב כביכול. בנגלה, ברמב"ם, אין עיקר כזה – אבל בפנימיות התורה זהו אחד העיקרים החשובים ביותר. לשם כך צריך להיות

³⁷ קב = אמונה, האמונה היא ראשית הבטחון. **חרובין** = **חיים נצחיים** (חיה במשולש), כאשר דפק החיים הוא ה"רצוא ושוב" של אמונה ובטחון. **קב חרובין** = **חשמל** (משולש זך), **אור פני אל** (חש-מל), העלם וגילוי, טוב הנעלם ו טוב הגלוי, אמונה ובטחון).

³⁸ רש"י לבראשית א, א בשם ב"ר.

מטל". כתוב "טל אורות". ב"אורות" יש כמה מובנים – גם גשם וגם ירקות, טל שעל הירקות.], מ"טל אורת"¹⁰ (משרש ארור [שקשור לאור, כנ"ל].] שלמעלה מברוך [שאם לא נמשך לתוך ברוך אינו ברוך אלא באמת ארור.]) ל"טל ברכה" (ע"י "טל תחיה" [שהוא הטל של התורה, "טל תורה", שלמעלה מ"טל אורת".] והוא האמונה של "חביון עז העצמות", ה-א של "אנכי הוי' אלהיך", המכריחה את האמונה של "כחשיכה כאורה", "טל אורות", להמשך ולבוא במקור הברכה, "טל ברכה".], פנימיות ועצמיות בחינת "טל אורת" הנ"ל¹¹ [שבהמשכו כתוב "וארץ רפאים תפיל", תחית המתים, כל ידי "טל תחיה" שב"טל אורת"].] וכנודע שבמ"ם אמונה עולה בטחון עולה טל (במ"ה).

"בטח בדד עין יעקב" – ברכה-טוב-חיים

יש כאן הערה יד, שמפנה לסוד ה' ליראיו – משהו שכל אחת יכולה ללמוד שם – שם מבואר ש-**בטח** הוא ר"ת שלשת הדברים שה' אומר להסתכל עליהם ולבחור בהם ולא בהיפך: ברכה (ולא קללה) טוב (ולא רע) חיים (ולא מות). **ברכה-טוב-חיים** עולים יחד 312, כל יב צירופי הוי', שעולה "עין יעקב". רמז יפהפה, פנינה, ש"עין יעקב" עולה **ברכה-טוב-חיים** שרמוזים במלה "בטח" – "בטח בדד עין יעקב" [אף שמי יערפו טל]. "בטח בדד", תסתכל רק על ה"בטח", על שלשת הדברים האלה, ותזכה ל"עין יעקב". שוב, יש כאן דבקות ("בטח") בשלשת הדברים האלה. איך מגיעים אליה? על ידי שמגיעים ל"חד בלא חשבון" שממשיך את ה"אחד המנוי" (האמונה שבדרגת "כחשיכה כאורה") לתוך הבטחון.

עבד, כי מדובר ב"עבודה". שרש מדרגה זו הוא הבינה – אשה, כנ"ל – וכשהבינה עולה לשרש היא יותר גבוהה מהחכמה (]: שלמעלה משרש החכמה ("בן חכם ישמה אב" [שאיין בו "צורך גבוה"].), והיינו שרש מדת הבטחון בנפש שעולה עד לפנימיות ועצמיות האמונה הפשוטה, שלמעלה מגלוי האמונה לבד, וכנ"ל בהערה יב עיי"ש.

בקיצור, הוא כותב כאן שהבטחון – כמו של רבי חנינא בן דוסא – הופך את הבן לעבד ובכך הוא עולה ל"אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", "עבדי הם ולא עבדים לעבדים". העבד הזה מגיע עד לעצמות, וזהו הכח להמשיך מה-א של "חד ולא בחשבון" לתוך ה-א שהיא "אחד מהמנוי" – שיש בה שויון, שהיה יכול בפני עצמו להתשלשל למקום לא טוב – ועושה שביל להמשיך אותו לתוך ה-בי, בית, בית קבול, כדי להמשיך ברכה לעולם.

מקור האמונה העליונה ב"בטח בדד"

נסיים עוד שלש שורות:

והוא סוד "בטח (הנמשך מ)בדד עין יעקב אף שמי יערפו טל"¹² [יש משהו במלה טל שמחבר בין האמונה לבטחון: כשעושים חשבון של מספר סדורי – כל אות מחשבים לפי מיקומה מ-1 עד 22. כמה שוה אמונה? נעשה יחד: א = 1, מ = 13, ו = 6, נ = 14, ה = 5. סה"כ שוה 39. אותו דבר בבטחון: ב = 2, ט = 9, ח = 8, ו = 6, נ = 14, גם עולה 39.

בחשבון הזה אמונה שוה בטחון – שניהם שוים טל במספר הכרחי (גימטריא רגילה). כך כתוב כאן בסוף המשפט.

היות שקשור לברכות שיצחק ברוך את יעקב שלא מדעת, שהוא לא ידע את מי הוא מברך – זו ברכה שבאה מהמקום של אמונה ממש, חביון עז העצמות – הוא מתחיל מ"טל", "ויתן לך אלהים

¹⁰ ישעיה כו, יט.

¹¹ עיין בהערה יב הנ"ל.

¹² שם לג, כח. וראה בהנסמן בהערה יד.

עד כאן להיום. ב"ה סיימנו את פרק ב. יש מבצעים של י' שבט? של לימוד או מבצעים אחרים? צריך לעשות משהו. יש פעילות ב"באתי לגני"? הבנות מדריכות? צריך שכל התלמידות תהפוכנה להיות מלמדות. שה' יתן לנו משיח נאו. הדבר הכי חשוב ללמוד מהרמב"ם, שהיה חב"דניק ומשיחיסט, האמין מאד חזק שמשיח יכול לבוא בכל יום, "אף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא [היום]", לעשות מאמונה בטחון. שנלך בדרכן של שפרה ופועה.

נגינה כשרה

שאלה: יש לנו בבית ספר במעלה לבונה הצגה גדולה של כתה י"ב. היה לנו ויכוח עם פס הקול של מוזיקת ההצגה יהיה מוזיקה יהודית או שיכול להיות מגוון, של גוים ומוזיקה ישראלית. תשובה: את אמורה לדעת מה שאני חושב... שאלה: שאלו אם יש הבדל בין גויה שמנגנת לבין יהודי שמנגן מנגינה של שיר טמא? תשובה: כשיהודי – במיוחד צדיקים או חסידים – לוקח ניגון רועים והופך אותו לניגון של תפלה עושים לו גיור כהלכה. כמו שגם חז"ל לוקחים איזו מלה ביונית, מושג, ומשתמשים בה בקדושה – הם מגיירים אותה. אבל סתם לקחת מוזיקה של גוים – יש בזה פגם. במיוחד אם מי שמשמיע את המוזיקה שרוי בטומאה, ודאי מכניס לה טומאה. ברוך ה' יש כל כך הרבה מוזיקה יהודית טובה, ממש טוב – לא רק מה ששמים ברדיו (שחלק מסוים ממנו הוא גם טוב), אלא מוזיקה הכי טובה – שלא זקוקים לשום דבר אחר. צריך להיות מונח בפשיטות שאין מה לחפש מחוץ לקדושה, גם בלי לשאול. היו הרבה שיחות למוזיקאים בנושאים האלה – כתוב ואפשר לקבל הרבה חומר בנושא אם רוצים ללמוד לעומק. אכן הגאולה תלויה בזכות מוזיקה טובה. הרבי אמר "ברוב שירה וזמרה" – ככה תבוא הגאולה.

י"ז טבת ע"ח - כפר חב"ד

הערות בד"ה "לכה דודי" תרפ"ט

קבלת פנים לחתן יהודה שי' הס

אין הגבלת זמן – אם מגיעים לרמה גבוהה זו אזי ה"פעולה נמשכת". קידושין אמורים להיות "פעולה נמשכת" לפי הרוגאטשובר, לפי הרבי. זו נקודה אחת חשובה במאמר – מלך ומלכה. מלך ומלכה, גם על פי פשט – מלך הוא מי שיש לו השפעה על הרבה אנשים, מנהיג. אתה הולכים לבנות יחד "בית נאמן בישראל", "בנין עדי עד", בית מלכות (כמו שהובטח לדוד המלך "בית נאמן"). השליחות שלכם היא להיות מלך ומלכה, שיהיו הרבה-הרבה מושפעים טובים – גם ילדים נסיכים. זו נקודה אחת.

כבוד חתן וכבוד כלה – מקיפי האהבה

והפנמתם

הנקודה השניה: כבוד חתן וכבוד כלה. תחת החופה לכל אחד יש כתר – כתר פרטי. החופה היא כתר כללי על שניהם, אבל הכתר הפרטי של כל אחד נקרא "כבוד חתן" ו"כבוד כלה", שהוא האהבה של כל אחד כלפי הזולת. תחת החופה הוא עדיין מקיף, אבל מקיף הוא גם דבר גדול מאד, לא ידוע (כלומר שאינו מאיר עדיין בפנימיות). דווקא תחת החופה יש לכם כבוד, הכבוד הוא האהבה – המקיפה עדיין – כלפי בן/בת הזוג. שיהיה הרבה כבוד. כתוב ש"מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" – מלך וכבוד הולכים יחד, כבוד מלכות. "כבוד מלכים חקור דבר" – צריך לחקור אותו, ולדעת שהכבוד שלי הוא מה שאני אוהב אותך, ומה שאני אוהבת אותך הוא הכבוד של הכלה.

[החתן^x חזר מאמר "לכה דודי"].

יש כמה דברים חשובים כאן במאמר, נקודות:

חתן וכלה כמלך ומלכה – בטול הדדי והשפעה

על הזולת

נקודה ראשונה, שהחתן והכלה הם מלך ומלכה. כתוב שכך לא רק ביום החופה או בשבע ברכות, אלא כל החיים צריך להמשיך – שתהיו מלך ומלכה. איך עושים זאת? רמז יש בגימטריא: **מלך מלכה** ביחד שווים "**אני לדודי ודודי לי**". אם יש את האהבה של "אני לדודי ודודי לי" – את ההרגשה האלווית, שהיא גם "כל ימיו בתשובה" – אז כל הזמן אתה מלך והכלה היא מלכה.

יש איזה ווארט עממי, ששואלים עד כמה נמשך המצב של מלך ומלכה ואומרים שכל זמן שהחתן מחזיק את הכלה מלכה הוא ממשיך להיות מלך. כמו שבכלל כתוב ש"מצא' או 'מוצא'" תלוי בראש של החתן – אם הוא מצא את האשה, "מצא אשה", אז "מצא טוב", אבל אם הוא מחפש סיפוק עצמי, "מוצא אני", אז ההיפך. זו שאלה שהיו שואלים את החתן בארץ ישראל. בארץ ישראל מאיר אור החכמה ("אורא דארץ ישראל מחכים") שפנימיותו בטול. הבטול הוא הכח בנפש שמבחין בין "מצא אשה" ל"מוצא אני". עם הבטול הזה הכלה ממשיכה כל החיים להיות מלכה ואתה ממשיך להיות מלך. בטול, פנימיות החכמה כנ"ל, הוא למעלה מהזמן, אז

^x נרשם (מהקלטה) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

וצריך שהכבוד יופנם ככובד ראש, הכנעה ושפלות, וככל שאני ממעט בכבוד עצמי, האגו, אני מרבה באמת בכבוד המקום, זה הכבוד האמתי שלי, שאני אוהב את הכלה ושאיני אוהב את ה', אוהב את עם ישראל, אוהב את התורה, אוהב מה שצריך לאהוב.

שתזכו לאהבה ואחזה שלום ורעות, שיהיה "בנין עדי עד", כמו שכתוב כאן בסוף. באמירת המאמר הזמנת את כל הצדיקים, כל הרביים, להיות איתך בחופה. אני בטוח שיגיעו – בזכות המאמר ובזכות החתן והכלה עצמם. תמסור מזל טוב להורים ולכל בני המשפחה, הסבים וכו'. אתה הנכד הראשון של הסבא שמתחתן, כן? אז מגיע הרבה מזל טוב לכל הדורות.

איזה ניגון אתה מבקש מהתזמורת, מאריאל? [חשבנו לשיר את "י-ה ריבון" של ויזניץ בהתוועדות, "קול דודי" בדרך לכיסוי הכלה ואחר כך ארבע בבות. קצת "בואי בשלום" כשהכלה מגיעה.] יפי, גם הניגונים האלה מזמינים את הרביים לבוא. כעת, כמו שאמרנו, זהו דור העשירי – דור השמיני ודור העשירי, 8 ו-10 הם חי, חי וקים.

מילתא דבדיחותא – כל הזמן לחייך

אחר כך, הנקודה הבאה כאן: כדי לפקח את החושים צריך לומר מילתא דבדיחותא. במלים הכי פשוטות, המילתא דבדיחותא היא כל הזמן לחייך. בדיחותא היא חוכא בלשון חז"ל, וחוכא לשון חיוך. [לא הבנתי, בהתחלה הוא אומר מילתא דבדיחותא ובסוף מדבר על כובד ראש...] תיכף נגיע לזה. הוא אומר שמילתא דבדיחותא היא דברי חולין עדיין – בחיוך מקדשים גם את החול, את הטבע. כל הזמן לחייך אחד לשני.

כובד ראש – "למעט בכבוד עצמו"

כובד הראש הוא הנקודה האחרונה שרצינית לדבר עליה: כובד ראש נעשה מכבוד חתן וכבוד כלה. הרי **כבוד** ו-**כובד** הם אותן אותיות. קודם ישנם כבוד חתן וכבוד כלה על הראש, בבחינת אור מקיף כנ"ל, אך כאשר ממשיכים את הכבוד בפנימיות – צריך להמשיך אותו לתוך הראש, ולשמור עליו שאני רק בשבילך וה"עזר" הוא הדדי. כאשר ה"עזר" הופך להיות הדדי לגמרי הוא הופך להיות "**זרע** קדש", "ברך הוי", זרעא חייא וקיימא בדורות ישרים מבורכים.

כמו שרבי נחמן כותב, צריך למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד שמים, כבוד המקום. כבוד המקום כולל גם את כבוד הבריות, החל מכבוד בן/בת הזוג. הכבוד לזולת תלוי בכובד ראש, שהוא הכנעה ושפלות כפי שכותב כאן. הכבוד האמתי שלי הוא כשאני דווקא משפיל את עצמי, משפיל את האגו, משפיל את האני. אהבה אמיתית היא לצאת מעצמי אל הזולת.

סיכום

אלו הנקודות כאן: שצריך להיות מלך ומלכה; וצריך "כבוד מלכים", כבוד חתן (המלך) וכבוד כלה (המלכה); וצריך חיוך תמיד – כתוב **שחכמה** היא **חך מה** דהיינו חיוך-מה, אפעס וואס א שמייכל, חיוך קל כל הזמן, זו חכמה;

משיעורי י"ב-י"ז שבט ע"ו - כולל תורת חיים, כפ"ח "שתים עשרה שעות הוי היום"

עיון בסוגית סדר היום של הקב"ה (ע"ז ג, ב-ז, ב)

ומי מצית אמרת הכי והא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום היום לעשותם ולא למחר לעשותם [אי אפשר לקיים מצוות לעתיד לבוא]. היום לעשותם ולא היום ליטול שכר [וגם להיפך] – מחר לקבל שכרם ולא לעשותם. [אלא שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו [ולכן מוותר להם ונותן להם מצוה אחת].

ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כים [לא עולה כסף לעשות סוכה. היום כן עולה קצת כסף לעשות סוכה... אבל כאן כתוב שלא עולה כסף. לכל אחד כנראה יש איזה סוכה בחוץ, ורק צריך לסכך בכמה קנים שלא עולים כסף – אין בזה חסרון כיס. נעשה גימטריא ראשונה: כמה שוה מצוה קלה? כאן סוכה היא "מצוה קלה", ויש מקום שמצוה אחרת נקראת מצוה קלה – שילוח הקן. בשילוח הקן ודאי אין חסרון כיס, "כי יקרה" כתיב ואם הוא מזומן אין בכך מצוה – אין שם חסרון כיס אלא רק רווח, שאתה לוקח אפרוחים או ביצים. מצוה קלה שוה 276, מספר מיוחד מבחינה חשבונית – משולש, המשולש של חיה. יש כמה ביטויים חשובים במספר הזה, אבל הביטוי הכי חשוב בחב"ד בזה הוא "חיים נצחיים". כשכותבים סוכה מלא – כוונה ידועה בכתבי האריז"ל, ששוה אמן, שילוב הוי' וא-דני – גם עולה משולש, המשולש של 13. גם שרשי המשולשים הם מספרים קשורים בקבלה – 13 ו-23, גילוי ה"אחד" הוא בספירת החכמה, ה"חיה" שבנפש].

מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גנו [הם רוצים לקבל שכר, וכל אחד

א. השחוק על הגוים לעתיד לבוא (הצעת הסוגיא)

במאמר^א הרבי הרי"צ מ"ג תשרי תש"ו (שלמדנו בכולל) מתבאר ענין העמידה והישיבה למעלה על פי מימרת רב יהודה בשם רב בע"ז ג, ב על חלוקת יב שעות היום אצל הקב"ה. כדי להבין טוב נלמד את הסוגיא בפנים – אגדתא בתחלת מסכת עבודה זרה, עם הרבה דברים חשובים.

מבחן האומות לעתיד לבוא ב"מצוה קלה"

המאמר על "י"ב שעות הוי היום" הוא אמצע ענין. הוא מובא בסוגיא שמתחילה בדיון על כך שלעתיד לבוא לא מגיע שכר לאומות העולם. האומות טוענות שלא עשו מצוות כי ה' לא נתן להן. כעת כבר מאוחר, אי אפשר לקיים מצוות, אבל כדי שלא לבוא בטרוניא עם בריותיו ה' מסכים לתת להם מצוה קלה – מצות סוכה – לראות איך מקיימים אותה. נתחיל לקרוא מכאן: אמרו לפניו [אומות העולם] רבוננו של עולם תנה לנו מצוות ונעשנה אמר להן הקדוש ברוך הוא שומים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת [איך אפשר אחרי הכל, ביום הדין, לעשות מצוות? כעת מאוחר מדי]. אלא אף על פי כן [אף שהבקשה שלכם טפשית, כדי שלא תהיינה טענות נגדי, אבוא לקראתכם:] מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה.

^א נרשם על ידי איתיאל גלעד. לא מוגה.

לו לצאת מהסוכה. יהודים מחבבים את המצוות באמת, ואם הוא לא יכול לקיים את המצוה הוא מצטער, לא מבעט.

אם כן, מה עיקר המבחן בין היהודי לגוי? לא קיום המצוה המעשית אלא הרוח, הקשר הנפשי. זו נקודה מאד חשובה. המבחן של הקשר הנפשי של היהודי למצוות הוא דווקא כשהוא לא יכול לקיים את המצוה – כשהוא לא יכול לקיים את המצוה יש לו צער והכנעה מזה – וכשהגוי לא יכול לקיים את המצוה הוא מבעט. (איפה כתוב שה' מצווה את האומות בסוכה?) זה לא קרה, זה יקרה. רואים שהגמרא מפיקה סרטים – זו הפקת סרט מה יהיה לעתיד לבוא. (לצאת מהסוכה זו ההלכה – יש סיפור מרבי זושא ורבי אלימלך שלפעמים לא לקיים את המצוה זו המצוה). נכון. אבל יש חסיד – יאמרו חסיד שוטה – שגם כשיורד גשם והוא נרטב הוא נשאר בסוכה. אם הוא חסיד, ובפרט שוטה, זה לא מפריע לו... (עשינו זאת כמה פעמים ולא היה צער אלא ממש שמחה). נכון, זה יהודי – עיקר הענין הוא הקשר הנפשי והרצון במצוה. וגם כשהיהודי יוצא מהסוכה הוא יוצא בהכנעה כעבד ששפך לו רבו קיתון של מים בפניו, שעבודתו לא התקבלה. עד כאן מדובר על הסוכה, וההמשך מתחיל להיות שייך לסוגיא שאנחנו רוצים להגיע אליה – מה שה' עושה במשך היום. ברגע שהם מבעטים ואז רואים את ההבדל בין היהודי לגוי,

צחוק במשחק הידיעה והבחירה

מיד הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן שנאמר [בהמשך ל"ננתקה את מוסרותימו וגו'"]. יושב בשמים ישחק וגו' [לפי ההמשך מדובר במשהו חד-פעמי, אבל אפשר ללמוד מכאן שלפעמים עושים משהו שאינו רצונך, אבל אם הוא מוכיח מה שידעת מראש – ה' ידע מה שיהיה פה – ואז זה מצחיק. לכאורה אם מבעטין במצוה ראוי לכעוס, אבל במקום לכעוס עליהם הוא צוחק עליהם. למה הוא צוחק? כי זה מה

עושה סוכה על הגג. לכל אחד יש גג, והוא עושה את הסוכה בראש הגג שלו.] והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז [עושה שיהיה חם מאד.] וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא [ה' נתן הזדמנות לכל הגוים, אבל הוא מקדיר עליהם את החמה כמו בתקופת תמוז ואז כל אחד בועט בסוכה ויוצא, כלומר יוצא בזלזול. תיכף נראה את קושית הגמרא.] שנאמר [בתהלים ב] ננתקה את מוסרותימו [ה' הטיל עלינו עול, מצוות בקבלת עול, ואנחנו ננתק אותן.] ונשליכה ממנו עבותימו [ה' רצה לקשור אותנו אליו במצוה, ואנחנו ננתק את העבותות].

בין ישראל לעמים – התגובה במצבי "מצטער

פטור מן הסוכה"

מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרונאי עם בריותיו [הוא נתן להם הזדמנות כי לא בא בטרונאי, אז איך הוא נתן להם צ'אנס ואז מקדיר חמה? הוא שוב בא בטרונאי.] משום דישיראל נמי זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד הגא [יש שנים שחם עד סוכות. יכול להיות גם שגם בסוכות ומצטערים, וכתוב שהמצטער פטור מהסוכה – כמו שהגמרא תיכף תשאל – ויכול להיות מאד חם. היות שאנחנו גם סבלנו זאת בשנות העולם הזה זו לא טרונאי – ה' רוצה לבחון אותם אם הם יכולים להיות נאמנים כמונו, אם הגוי יכול להיות נאמן לקיום מצוות.] והוי להו צערא

והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה [אז גם היהודי יכול לצאת מן הסוכה, ומה בינו לבין הגוי? אם חם כמו בתקופת תמוז ויש צער לשבת בסוכה גם היהודי יכול לצאת מהסוכה, ולמה הגוי נענש על זה?] נהי דפטור בעומי מי מבעטי [זו הנקודה העמוקה הראשונה שאנחנו לומדים כאן, שאף על פי שיהודי פטור אם חם מאד או שיורד גשם, כי הוא מצטער ו"מצטער פטור מן הסוכה", האם הוא מבעט ויוצא? לא! הוא יוצא בהכנעה. רואים עליו שהוא יוצא בדיעבד, שקשה

מבחן הגויים במצות סוכה – מצוה שקשורה

במזג האויר

חז"ל אומרים שזו מצוה קלה כי אין בה חסרון, כיס, אבל רואים כאן עוד משהו – שהמצוה הזו, יותר מכל מצוה אחרת, קשורה למזג האויר. יכול להיות חם מאד ויכול להיות גשום, ואז המצוה לא לרצון והאדם מצטער וצריך לצאת. אין עוד דוגמה כזו. זו מצוה רמה ונשאה, עם כל הכוונות, אבל היא מאד קשורה לטבע. כל החגים קשורים לטבע. סוכות הוא חג האסיף ועושים סוכות גם כדי לאסוף את התבואה מהשדות. אבל בפסח, שהוא גם חג שקשור לטבע, יושבים בבית ואוכלים מצות. יש את האור החיים שמציע ללמוד אחד מהשני – לעשות סוכות בפסח ולאכול מצות בסוכות – אבל זו לא ההלכה.

הקשר למזג האויר אומר דרשני. לכן זו מצוה שקשורה לאומות העולם, כי הם חיים בטבע. היום יודעים במדע שמזג האויר תלוי בתיאורית הכאוס – אין לזה כללים ברורים הנתפסים בשכל. כל מה שצופים את מזג האויר כמה ימים קודם הוא בערבון מוגבל. כמובן, ככל שמתקרב אפשר לצפות יותר טוב, אבל אי אפשר לצפות לאורך זמן כי שייך לכאוס, אחד השפיצים של המדע היום. כנראה שגם כל הלכות סוכה קשורים לתיאורית הכאוס, לאורות דתהו. זה רק חומר למחשבה.

בכל אופן, למה הגוי בועט? כי ה' נתן מצוה מצד אחד ועשה מזג אויר חם מצד שני. אנחנו מאמינים בהשגחה פרטית. אם השגחה פרטית היא מסודרת – היא חוקי טבע. אם היא כאוס – הרבה יותר קשה להבין בה. אחד הדברים שהכי קשה לקבל שאתה מתכנן איזה אירוע בחוץ ופתאום בא מזג אויר סוער שמבטל לך את כל האירוע. השקעת מליונים באיזה אירוע גדול בחוץ ופתאום הקב"ה מקלקל לך את כל האירוע עם מזג אויר קשה. היום לומדים את זה באוניברסיטה – אחד הנושאים הכי קשים מתמטיים בחקר ביצועים הוא לבנות מודלים איך

שאמרתי לכם. מה שעושים בעולם הזה הוא לאו דווקא אוטומטית התגובה המתבקשת – תתכן תגובה הפוכה, שמן הראוי היה לכעוס ובמקום זאת ה' צוחק. כל הסיפור הזה הוא על דרך קניגיא לעתיד לבוא. מהי קניגיא? בעולם הזה אסור ללכת לאצטדיון של הגויים ולראות את המלחמה בין החיות, אבל לעתיד לבוא הקב"ה עושה קניגיא בין הליותן ושור הבר – מכך זוכים לסעודת ליותן, כמו שמסופר באריכות בפיוט האקדמות של שבועות.

גם כאן כל הסיפור הוא קניגיא, ביום של ה' – ה' ביים לפי דעת תחתון של הגויים, וכשהם מפסידים הוא צוחק, יש לו נחת רוח. (אין בסיפור הזה בחירה?) כל הקניגיא והענין הזה מאד קשור לסוגית הבחירה. בענין הבחירה, גם אצל הצדיקים הכי גדולים יש "נורא עלילה על בני אדם". גם כאן, הם בקשו את המצוה ודאי בבחירה שלהם, רצו עולם הבא. הם בקשו וה' נותן להם מצוה קלה נגד כל הכללים והם בועטים. הכל משחק, אבל יש גם בחירה מלמטה.

זו דוגמה קלאסית של בחירה עם ידיעה. אם היה כאן מה שנקרא 'סיפור מכור' לגמרי לא היה שחוק. כשיש קניגיא, מלחמה בין שתי חיות, לא יודעים מי ינצח. אולי מישהו מכוון ויודע, אבל על פי פשט גם מי שצופה, מי שמנחה ומי שמארגן לא יודע מה יהיה הסוף – ולכן מתענג מהסוף. גם כאן, אם היה לגמרי מכור, בלי שום בחירה, לא היה שחוק. אבל כל הסוגיא הזו, של היחס בין ה"נורא עלילה על בני אדם", שגם אצל הצדיקים הגדולים כמו אדם הראשון ודוד המלך, שכל מה שחטאו הוא לא כפשוטו, "נורא עלילה על בני אדם", כי ה' תכנן זאת. גם כאן יש כזה דבר. בכל אופן, ה' יושב וצוחק על הגויים שבעטו בסוכה. מתוך הפסוק הזה חז"ל הבינו את כל הסיפור. יש להם שכל הכי גדול להבין דבר מתוך דבר, ומתוך הפסוקים של "ננתקה" ו"ישב בשמים ישחק" חז"ל שחזרו את כל הסיפור.

הגרים שבאים בימות המשיח

איכא המתני להא דרבי יצחק אהא [כמו הרבה פעמים בגמרא, יש מאמר חשוב ומיוחד – שיש ששמים אותו על ענין אחד ויש שמים אותו על ענין אחר. הסיפור הראשון כאן, עם הסוכה, עתיד לקרות בתחלת עולם הבא, ביום הדין. הסיפור השני הוא בימות המשיח. לפי זה, המחלוקת כאן היא מתי תכלית כוונת הבריאה – הצחוק-אחד-גדול של הקב"ה, שקשור לגוים – בימות המשיח או יותר מאוחר בתחלת העולם הבא.]. דתניא רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגייירין [וכאן לעתיד לבוא הכוונה לימות המשיח, באים גוים ורוצים להתגיייר].

ומי מקבלינן מינייהו והתניא אין מקבלין גרים לימות המשיח [מפורש שמדובר בימות המשיח.]. כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה [כי אז היה זמן טוב לעם ישראל, ובזמן שטוב לעם ישראל חוששים שמי שרוצה להתגיייר עושה זאת בשביל הגשמיות והגיור לא רציני, לא אמתי.]. אלא שנעשו גרים גרורים [רש"י: "אלא שנעשו גרים גרורים מאליהן מתגייירין ואנן לא מקבלינן דמשום גדולתן דישאל קא עבדי דכתב מי גר אתך בעניותך עליך יפול בעשירותך". הפסוק אומר "מי גר אתך עליך יפול" וחז"ל דורשים "מי גר אתך" בעניותך "עליך יפול" בעשירותך].

סוגית קבלת גרים בימינו

קודם כל, מתעוררת כאן סוגיא גדולה של קבלת גרים היום. מישהו ודאי חשב על זה, אבל לא עשו מעשה, האם היום מקבלים גרים. אנחנו לא באתחלתא דגאולה ולא בגאולה, אבל אנחנו בעשירות בארץ – יש לנו גדולה – אז האם מקבלים גרים? אם אתה מחאלב, אתה מסודר – אף פעם לא מקבלים גרים... כל הזמן ימות המשיח. על פי פשט, היות שאנחנו לא בימות המשיח – מקבלים גרים. מצד שני, יש לנו גדולה

לתכנן אירוע עם סיכוי שמזג האויר יבטל אותו, איך נכון להשיקע. יש לנו בין התלמידים שעוסקים בכך. כנראה שהענין של הסוכה הוא גם מקור החכמה הזו – גם חומר למחשבה].

צחוק ה' בפעם היחידה בהיסטוריה

אמר רבי יצחק [משמעוטי שדווקא הוא, ששמו לשון צחוק, אומר:]: אין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא אלא אותו היום בלבד [זו פעם יחידה בהיסטוריה שהקב"ה צחק. כמו שכתוב שה' ברא את העולם הזה כדי שתהיה לו דירה בתחתונים, כנראה שגם ברא את כולו כדי שיום אחד הוא יוכל לצחוק. זה משפט מאד יפה שנספה להבין].

קודם כל, יש כאן גימטריא מאד יפה – כל המשפט (כפי שיצוטט בגמרא לקמן) "אמר רבי יצחק אין לו להקדוש ברוך הוא שחוק אלא אותו היום בלבד" עולה 2401, 49 ברבוע, 7 בחזקת 4, מספר מאד מושלם (יש במשפט 13 תבות, הרת"ס – "אמר... ברוך... בלבד" עולה 3 פעמים 13 ברבוע, הערך הממוצע של כל תבה. ארבע פנות צורת ההשראה – "אמר... לו... שחוק... בלבד" – עולות 729 = 27 ברבוע = 9 בחזקת 3 = 3 בחזקת 6, סוד השם הקדוש קרע שטן).

אם כן, רבי יצחק אומר שרק פעם אחת בהיסטוריה – שעוד לא היתה, אנחנו לקראתה – ה' צחק. שואלים למה ה' ברא גוים, ויש כאן תירוץ לקושיא – בלי הגוים אין לקב"ה את הצחוק שלו. כתוב באשת חיל "ותשחק ליום אחרון" – טוב להיות מי שצוחק אחרון, תכונה של "אשת חיל" דווקא ולא של גברים (כתוב שנשמת יצחק היא מעלמא דנוקבא). בשביל שה' יצחק ביום האחרון צריכים גוים – צריכים לכבד אותם, שהם יגרמו לקב"ה לצחוק אחד גדול].

עצמו, אבל מהרמב"ם משמע ששלמה כן גייר – את נשותיו וכו' – אבל מכיון שישראל בגדולתן אין חזקה שהגיור תופס, בניגוד למצב היום, אבל אם הזמן מוכיח שהוא גר אמת אז הוא יהודי (לפי זה אפשר לומר בדרך מליצה שה' ברא את ממד הזמן בשביל לבחון גרים, לאפשר לגרים, בכל זמן, להסתופף תחת כנפי השכינה. הרי יש עולם שנה נפש – עולם היינו עולם הגוי, נפש היינו נפש היהודי והממוצע ביניהם הוא שנה, ממד הזמן, וד"ל).

ניצוצות ישראל בין האומות

בכל אופן, כאן כתוב שלעתיד לבוא, בזמן מלך המשיח, יבואו הרבה גוים ויתגיירו על דעת עצמם אף שלא מקבלים אותם, ולכך קוראים "גרים גרורים". מה הם עושים? ומניחין תפילין בראשיהן תפילין בזרועותיהם ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם [אותם גרים עושים ארבע מצוות על דעת עצמן – תש"ר, תש"י, ציצית, מזוזה. מה עושים הגוים באפריקה, את ארבעת אלה? (עושים הכל). מאיפה הם קונים את התפילין? (לא יודע, בטח חב"ד... הכל לא ברור, מאיפה הם יודעים בכלל? כנראה זה משליחי הסוכנות באפריקה שניסו להקים צבא עם כושי, לפני מאה שנה, בתחלת הציונות, ועם השנים זה התחזק).

יש שבטים שטוענים שהם יהודים. (יש ניצוצות שחייבים לקבל). ודאי, יש בספרד צאצאי אנוסים, יש שבטים באפגניסטן שזה יותר רחוק, אבל ודאי יתכן שיש ניצוצות. (יש את המתנות שאברהם נתן לבני הפילגשים). זה שנתן להם שמות, אבל זה משהו אחר. כאן השאלה אם הם צאצאי יהודים. בספרד ובשאר ארצות דוברי ספרדית כו' יש ודאי צאצאי אנוסים, ויתכן שיש כאלה שהכל אמהות יהודיות והם יהודיים. יש שבטים שטוענים שהם מעשרת השבטים, זה יותר רחוק – יותר שנים. (יש שבטים שעשו בדיקות גנטיות, זאת אומרת שיש משהו שם.) יש

ויש המון גוים שבאים לארץ בשביל גשמיות, וגם מוכנים להתגיייר. זו שאלה האם הגרות בזמן שישראל בגדולה תופסת.

איך אנחנו רואים שהגוים תופסים את המציאות כאן, עם המדינה, כישראל בגדולתן? דווקא הגוים תופסים כך יותר מהיהודים. אלה חדשות מהשבוע האחרון – מה שקורה בותיקן. הם משנים את כל הדוגמות שלהם, כי כל התיאוריה שלהם לגבי היהודים נופלת כאשר רואים את ישראל בגדולתן – ההיפך מכל אמונתם – והם חייבים לשנות את העקרונות שלהם. רואים שדווקא הגוי, הותיקן, תופס שהמצב של היום הוא אחרת משל הגלות – מצב של "ישראל בגדולתן". מצד אחד זה כאילו טוב, יש איזו התקרבות, ומצד שני אם אותו אפיפיור ירצה לבוא להתגיייר אומרים לו שלשיטתך אינך יכול להתגיייר, הפסדת. [מלכוד 22] זהו בדיוק.

[יש כת של גוים באפריקה שהתחילו לשמור תומ"צ בלי להתגיייר]. יפה, זה בדיוק מה שכתוב כאן, מה שנקרא כאן "גרים גרורים". [הם רוצים לעלות לארץ והרבנות הראשית לא יודעת מה לעשות עם זה. הם לא הסכימו להתגיייר ממש, אבל כן מסכימים שמוהלים ימולו את הילדים הקטנים]. מישוהו דן בשאלה האם היום זה ישראל בגדולתן? [הרב אלישיב אמר לא לקבל]. שום גרים? [רק מי שדוחק, מי שחייבים לקבל מסבה מסוימת. אבל הוא דעת יחיד. בכל אופן יש על זה דיון]. יש כמה רבנים שעוסקים בזה, מומחים בנושא הזה.

מהרמב"ם משמע שגם בימי שלמה היו גרים והיו בוחנים אותם. כלומר, היו רואים לפי התוצאה – אם הוא היה נאמן במשך זמן ממושך סימן שהגיור שלו תפס. הזמן הוא הבוחן, ככה יוצא לכאורה לפי הרמב"ם, שגרים גם בזמן שלמה המלך וגם בזמן מלך המשיח – לא שלא יכולים להיות בשום פנים ואופן, אלא שלא מקבלים לכתחילה, אבל אם הוא מתגיייר הזמן מוכיח אם הגיור היה אמת. כאן משמע מרש"י כמו הסיפור באפריקה, שמישהו התגיייר בפני

פירוש הבן איש חי – סוד שם נת"ה (שמכוונים על "יורה")

גם לבן איש חי יש פירושים מאד יפים בסוגיא הזו. יש כאן תפילין וציצית ומזוזה והוא אומר שס"ת לפי סדר זה הוא **נתה**, אחד מ-**עב** השמות הקדושים של הקב"ה, שהגוי רוצה לקבל יניקה דווקא ממנו. זה שם שמוסבר בכתבי האריז"ל. מתי מכוונים את השמות האלה? אומרים אותם בפרשת השבוע, צריך לחיות עם הזמן, ב"ויסע... ויבא... ויט...", אבל מתי מכוונים בתפלה? בקריאת שמע, בפרשת "והיה אם שמע" יש על כל מלה מ-**עב** המלים הראשונות שם שמכוונים. **נתה** הוא השם העשרים וחמש, על המלה "יורה" – "ונתתי גשמיכם בעתם יורה ומלקוש". בכתבי האריז"ל ביחודים, בשער רוח הקדש, כתוב שמהשם הזה היתה יניקה לגלית – היא היתה בחרב שלו – וכאשר דוד המלך הרג אותו ולקח את החרב הוא לקח את כח השם הזה. הגוים רוצים לינוק דווקא מהשם הזה, שעל המלה "יורה"².

יש בתנ"ך 8 פעמים "יורה" שסימנם **אז** – בתורה ו-ז בנ"ך. המשמעות חוץ מ"יורה ומלקוש" יכולה להיות ירית חץ, כך פעמיים מתוך ה-8 בתנ"ך. באמת גם הגשם יורה כחץ, גם הזרע – הזיווג שמוליד ילדים – יורה כחץ. ר"א אבולעפיא אוהב לעשות צירופי אותיות, ואחד הצירופים היפהפיים שלו הוא ש"יורה כחץ" אותיות "**כח היוצר**" – כדי ליצור משהו, גם כשיוצרים מזהב וכו', צריך כח של "יורה כחץ", כח של זיווג. על המלה "יורה" מכוונים את השם **נתה**. כמה עולים יחד? **יורה** הוא מספר ההשראה ה-11, 11 ברבוע ועוד 10 ברבוע, **אחד** פעמים **טוב**. **נתה** כפולת 13, 7 ו-5. ביחד הם עולים הוי' ברבוע, 676, גם כוונה יחודית בשמות הקדש. כל

דם יהודים אצל מאות מליונים בעולם, אבל השאלה איך להגדיר לפי ההלכה – לא קובעים לפי די-אן-איי. באים הגרים האלה ומתגיירים על דעת עצמם בימות המשיח וכו'.

היפוך סדר המצוות

הם עושים את כל המצוות הפוך – למה מניחים תפילין של ראש לפני תפילין של יד? ולמה בכלל מניחים תפילין לפני טלית? ולמה טלית לפני מזוזה, כשאין להם מזוזה בפתח? אנחנו עושים מלמטה למעלה והם עושים מלמעלה למטה:

כתוב שהיחס בין שני התפילין הוא י-ה – יחסית תש"ר הם מוחין דאבא ותש"י הם מוחין דאמא. יחסית תש"ר כמו ר"ת ותש"י כמו רש"י. הציצית היא ז"א, היא אור מקיף אבל הוא מקיף דז"א. יש בציצית **לב** חוטין והכוונה בכתבי האריז"ל היא שם הוי' כאשר ה-ו – עיקר השם – מתחלק לשנים, מילוי וו. כמו שמחלקים את הקו הארוך – ה-ו – של ה-א לשנים, יש יו למעלה ו-וי למטה, ובמקום 26 עולה **לב**, וכך גם בכוננת שם הוי' של ציצית בכתבי האריז"ל י-ה-ו-ו-ה. עיקר התיקון והחידוש הוא ה-ו שבשם. מזוזה היא על הבית, היא המלכות, ולכן **מזוזה** עולה בגימטריא שם **א-דני**, שם המלכות.

אם כן, הם ממש עושים את ארבע המצוות שכאן מלמעלה למטה, ואנחנו עושים את המצוות מלמטה למעלה. מאד מענין.

יש בזה כמה ווארטים. אחד המפרשים החשובים אומר שדבר ראשון שמים תפילין של ראש כי כתוב שהן המטילות את פחד היהודי על הגוי – "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך" אמר רבי אליעזר אלו תפילין שבראש". הם רוצים להתגבר על הפחד מהיהודי, וגם רוצים להיות יהודים, אז דבר ראשון שמים את המצוה ממנה מפחדים. פירוש יפה.

² וראה עוד בהתוועדות שבת בשלח ש"ז.

יהנו ריק [וגו'] ו[אז], כשפוחדים מגוג ומגוג – קודם פחדו מהתפלין של היהודי וכעת פוחדים מגוג ומגוג – הם לא רוצים להזדהות. מזכיר את מה שהיה בזמן הנאצים ימח שמם, שהיו שרצו לברוח מהזהות היהודית כדי שלא יפגעו בהם. אפשר כאן לפרש שגוג ומגוג שיך לשואה.

גם כאן, ברגע שגוג ומגוג בא בשביל היהודים – מה עושים הגרים הגרורים? [כל אחד מנתק מצותו] התפלין והציצית והמזוזה שעשו, הם זורקים אותם. [והולך שנאמר ננתקה את מוסרותימו [וגו'] והקדוש ברוך הוא יושב ומשחק [הרי אמרתי לכם שלא מקבלים גרים, שהגיוור שלהם לא שוה – וצדקתי, בסוף הם מפחדים כשבאים גוג ומגוג ומנתקים את המצוות]. שנאמר יושב בשמים ישחק [וגו'] [ויש מי שגורס על זה את המאמר:] אמר רבי יצחק אין לו להקדוש ברוך הוא שחוק אלא אותו היום בלבד

ב. סדר היום של ה' (הצעת הסוגיא)

חלוקת י"ב השעות – סדר יום מדויק אצל ה'

[בשביל מה קראנו את כל זה? בשביל הקושיא של הגמרא:] איני [איך אתה אומר שיש לקב"ה שחוק רק באותו יום?] והא אמר רב יהודה אמר רב [המאמר שלנו, אותו מצטט הרבי הקודם במאמר דא"ה שאנחנו לומדים]. שתים עשרה שעות הוי היום שלש הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן את כל העולם כולו [כאן יש תוספת שלא הובאה במאמר:] כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים [הוא מבטל את הכללים הרגילים. רואים שיש לו כאן עצבים מהדין, על פי מדת הדין הוא חייב להחריב את העולם, אך מחליט לא לעשות זאת. אדרבא – מתגבר על מדת הדין עם מדת הרחמים.] שלישיות יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים [מהכי גדול

מה שאמרנו הוא בקיצור מבניהו, פירוש הבן איש חי על האגדתא הזו³.

בהלת הגרים הגרורים ממלחמת גוג ומגוג

לא הגענו לקטע שלנו, אבל נסיים את החלק הזה: הם באים ומניחים תש"ר, תש"י, ציצית ומזוזה. כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג [זו אסמכתא לכך שמלחמת גוג ומגוג היא בתחלת ימות המשיח. הכל כאן לפני הסיפור הקודם עם הסוכה]. אומר להן על מה באתם [הגרים שואלים את גוג ומגוג – בשביל מה באתם לכאן?] אומרים לו על ה' ועל משיחו שנאמר [גם פסוק באותו פרק.] למה רגשו גוים ולאומים

³ וזה לשונו:

ועוד נ"ל בס"ד מה שעושיין ג' מצות אלו בסדר זה, תפלין, ציצית, מזוזה, ונקדים מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער רוח הקודש כי שם נת"ה הוא שם קדוש משמות ע"ב, והוא סוד הרב גלית הפלשתי שלקחה דוד הע"ה ואמר לאחימלך אין כמוה תנה לי [שמואל א' כ"א י'. א"הו לפנינו שם "תננה"], תנה אותיות נת"ה, כי כשהשם הזה הוא בתגבורת הדינים אין כמוהו כל כך חזק, ולזה אמר דוד המלך ע"ה תנה עון על עונם [תהלים ס"ט כ"ח] עכ"ד ז"ל ע"ש, ובוה אמרתי לפרש בס"ד מה שאמר בלעם, התיצב בה על עולתיך ואנכי אקרה כה [במדבר כ"ג טו], שרצה להתגבר בשם זה של נת"ה שהוא תוקף הדינין, ששם זה הוא שם כ"ה מן ע"ב שמות של ויסע ויבא ויט [שמות י"ד], ולזה אמר התיצב כה על עולתיך ואנכי אקרה כ"ה דייקא רמו על שם נת"ה, וגם אלו חושבין מצד הקליפה שלהם להתגבר בשם נת"ה שהוא תוקף הדינין, לכן מניחין תפילין תחלה, ואח"כ ציצית, ואח"כ מזוזה, דסופי תבות שלהם הוא נת"ה, אך לא יעלה בידם כלום, וחרבם תבא בלבם.

ונתבאר עוד בשיעור ש"ק פרשת בשלח ש"ז.

ילדים שצריכים לתת להם תוספת, ואת שיעורי העזר נותן דווקא הקב"ה מ-3 עד 6. יש מי שאומר שבזמן הבית הקב"ה עשה את שני הדברים יחד, גם שיעורי עזר וגם שחק עם הליותן. מה אפשר ללמוד מהדעה הזאת? שכאשר נותנים את השיעורים לילדים צריכים הרבה משחקים. זה דעה מפורשת בשביל מלמד, שהמשחקים ולימוד התינוקות הולכים יחד. אסמכתא יפהפיה.

לצחוק על ולצחוק עם

[כל זה – המאמר שעליו המאמר שלנו – הוא הקושיא. איך אתה אומר שה' שוחק רק פעם אחת לעתיד לבוא? הרי כל יום בסדר היום שלו הוא שוחק. התשובה היא גם ווארט מאד חשוב:] אמר רב נחמן בר יצחק [גם קשור לצחוק, שם אביו יצחק]. עם בריותיו משחק ועל בריותיו אינו משחק אלא אותנו היום בלבד [כאן מקור הביטוי שיש לצחוק עם מישהו ויש לצחוק על מישהו. ה' תמיד משחק עם בריותיו, אבל רק פעם צוחק על מישהו, עושה ממנו לעג וקלס].

צער וצחוק

אמר ליה רב אחא לרב נחמן בר יצחק מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקדוש ברוך הוא ומגלן דליבא שחוק אילימא מדכתיב ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרהה וגו' דלמא ההוא יומא ותו לא אלא דכתיב אם אשכחך ירושלם תשכח מימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי דלמא שכחה הוא דליבא אבל שחוק מיהא איכא [גם ווארט יפה – יתכן שאינו שוכח, אבל יחד עם זה יש גם שחוק, זה לא סותר. משהו פסיכולוגי מאד עמוק – אפשר שאדם לא יסיח דעת מצער, ואף על פי כן לא אומר שכל הזמן הוא הולך עצוב, עם פנים למטה. הוא יכול להיות אדם שמח ולא לשכוח אף פעם מהצער. זה כל התניא – מקור של הזהר שעליו מבוסס כל התניא, שיהודי יכול

עד הכי קטן]. רביעיות יושב ומשחק עם ליותן שנאמר [פסוק בתהלים שאומרים בראש חדש]. ליותן זה יצרת לשחק בו

המפרשים מסבירים כאן, לפי הזהר הקדוש, שאצל הקב"ה אין שעות זמניות. אצלנו בהלכה בכל יום משתנה זמן קריאת שמע, כי בכל יום השעות הזמניות הן אחרת. אבל יש מקובלים, כמו הרבי מקאמרנא ועוד – וגם האבן עזרא – מעדיפים שעות שוות. בזהר כתוב שבשמים, אצל הקב"ה, יש רק שעות שוות. כלומר, שלש שעות ראשונות הכוונה כל יום מ-6 עד 9 בבקר, לא משנה אם זה קיץ או חורף ומתי הזריחה. מ-6 עד 9 ה' יושב ועוסק בתורה. מ-9 עד 12 הוא יושב ודן את כל העולם.

צריך להתבונן בכך. הרי יש מצות "והלכת בדרכיו". מי יכול לשער שלקב"ה יש סדר יום מדויק? כאן כתוב שכן, כל בחור ישיבה צריך ללמוד מזה. רק שהקב"ה אינו בחור ישיבה, לא לומד כל היום אלא מסתפק בשלש שעות – מ-6 עד 9. מ-9 עד 12 הוא דן את העולם. כמו רבי, מ-9 עד 12 יש לו קבלת קהל – מקבל אנשים. מ-12 עד 3 הוא מפסיק – אם אתה בא רגע אחרי 12 זה סגור, אי אפשר להכנס. מ-12 עד 3 הוא עוסק בכלכלה. צריך לפרנס את עצמו או לפרנס את כולם, לדאוג לכל העולם, אז הוא זן את העולם. הכלכלה היא מ-12 עד 3. אחר כך, מ-3 עד 6 זה משתנה – או שהוא בא הביתה, רק להסתכל במשהו שלא נזכיר את השם, או שהוא משחק עם הליותן. צריך להתפרק, לפרוק את העצבים של היום. שוב, שלש שעות ראשונות למד קשה, שלש שעות דן את כולם, שלש שעות צריך לפרנס את כולם, ואחר כך הוא צוחק – יש לו שלש שעות בשביל בילוי.

כך היה בזמן הבית, הכל היה צחוק, היה טוב. אבל כעת הוא כבר צריך ללמד תינוקות של בית רבן באותו זמן, כפי שכתוב כאן בהמשך. אבל תינוקות של בית רבן לומדים בבקר, לא מ-3 עד 6 אחר הצהריים, סימן שהקב"ה הוא מורה-עזר, הוא נותן לילדים שיעורי עזר אחר הצהריים. יש

התינוקות הכי טוב קשור עם משחקים, צריך הרבה משחקים, ואפשר לעשות זאת יחד. איך שלא יהיה, בזמן הזה לכו"ע ה' מלמד תינוקות בזמן הזה, ובזמן הבית רק לפי מאן דאמר אחד. סימן שיש בהחלט עליה בקדש, דווקא בזמן הגלות בענין של לימוד התינוקות, שלכו"ע ה' מלמד את התינוקות. ה' מעורב יותר חזק בלימוד התינוקות בזמן הגלות.

צריך לומר את הפשט, שעוד לא אמרנו, שרש"י מסביר שהכוונה ללימוד תינוקות של בית ישראל שמתו בצעירותם – ה' מלמד את הנשמות שלהם. אנחנו התייחסנו כאילו ה' מלמד את כל תינוקות עם ישראל, ודאי יש קשר, אבל יש פה איזו נקודה מאד מרגשת – שהקב"ה מקדיש את שלש השעות האחרונות, שבזמן הבית היה משחק עם הליותן, ללמד את הנשמות של התינוקות שמתו בצעירותם (קשור לזמן הגלות, זמן של גזרות ושמד וכו' ר"ל).

סדר הלילה

רק נסיים: עד כה למדנו מה הקב"ה עושה ביום, אבל מה הוא עושה בלילה?
ובליליא מאי עביד ניש כאן שלש דעות, שכל אחת מתייחסת לכל הלילה, אבל בפנימיות אפשר לומר שהן כנגד שלש משמרות הלילה:
איבעית אימא מעין יממא [כנראה שבמוחין אחרים, מוחין של לילה – הוא מעתיק את היום בבחינת הלילה].
ואיבעית אימא [את הדעה שניה תמיד מצטטים:] רוכב על כרוב קל שלו [קודם היתה "מצוה קלה", שוה "חיים נצחיים" ו"עבד כנעני" שעולה "עור". כמה שוה "כרוב קל"? משיח שעולה עור לבן] ("בראשית ברא אלהים" עולה אור לבן), כמבואר במ"א, גם הבן איש חי אומר ש"כרוב קל" עולה משיח. בפסוק כתוב "עב קל", מוזכר במאמר "באתי לגני" של השנה. תראו בבן איש חי שמביא על הסוגיא הזו את כל דברי האריז"ל שהרבי מביא במאמר. אין

להיות בשני מצבים הפוכים יחד, "בכיה תקיעא לבבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא לבבאי מסטרא דא". לכן אי אפשר ללמוד מהפסוק "אם אשכחך ירושלם" שה' לא שמח ולא צוחק – יתכן שאינו שוכח אבל עדיין צוחק. אלא מהא החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו'

מי למד עם התינוקות בזמן הבית?

ברביעיות מאי עביד [הרי הוא לא יושב בטל, הוא לא הולך לישון – צריך לעשות משהו בשעות האלה]. יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה שנאמר את מי יורה [המלה "יורה" שהזכרנו קודם – כמו יורה חצים הוא גם יורה דעה. יש כאן אנשים שרוצים ללמוד יורה דעה, ביטוי מהפסוק הזה, ולקבל סמיכה. לומדים מהפסוק הזה שאין כאן שום רמז לקבל סמיכה אלא רק ללמד תינוקות – הוכחה מוחצת מהפסוק הזה...] דעה ואת מי יבין שמועה [למי צריך להורות ולהבין אותו שמועה? צריך "יורה" – לתת לו את חרב גלית, לתת לו כח. זה נוער הגבעות – צריך גם ללמד אותו וגם לתת לו כח].
גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים
ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו [אם בזמן הבית הוא היה משחק עם הליותן ורק בגלות מלמד תינוקות, מי לימד תינוקות בזמן הבית?] איבעית אימא מיטטרון [יש מי שאומר שבזמן הבית לא הקב"ה נתן שיעורי עזר אלא רק המלאך מט"ט. כאן כתוב עם י, מיט"ט. על פי פשט אין הבלד, אותו הדבר, אבל בכתבי האריז"ל יש הבלד. מיט"ט הוא בעולם הבריאה ומט"ט הוא המלאך של עולם היצירה. לפי זה פירוש הגירסא שלנו בגמרא הוא שמי שמלמד את התינוקות הוא השר של עולם הבריאה, עולם של שכל. אם המלמד הוא חב"דניק זה מיט"ט... ואיבעית אימא הא והא עביד [יש מי שאומר שהקב"ה בזמן הבית עשה את שני הדברים יחד, גם שחק עם הליותן וגם לימד תינוקות, ומכאן ראייה שלימוד

וכנ"ל לגבי שאר הדברים – הדין של הלילה אינו כמו הדין של היום, האופן בו ה' זן את העולם בלילה אינו זהה לאופן בו הוא זן ביום, וגם המשחק עם הליתן או הלימוד עם התינוקות באיכות שונה. דעה שניה שה' רוכב על כרוב קל ושט ב-חי אלף ("רבתים אלפי שנאן") עולמות שלו. דעה שלישית שה' יושב ומקשיב לשירת חיות הקדש.

אף על פי שלפי הדעה הראשונה משמע שמחלקים את הלילה לארבע, אבל אמרנו שיחסית שלש הדעות הן כנגד המהות הפנימית של חלוקת הלילה לשלש. כלומר, עיקר הזמן שהלילה עדיין משקף את היום – הדעה הראשונה – מתאים למשמרה הראשונה של הלילה, שעדיין יש את הרשימו של היום. מה שה' רוכב ושט ב-חי אלף עולמות מתקבל שמתאים למשמרה האמצעית, עצם ענין הלילה (שאינו סמוך לא ליום האתמול ולא ליום המחרת). מה שה' יושב ומקשיב לשירה הוא בעיקר לפנות בקר, מתאים למשמרה השלישית. כאשר קמים – "אעירה שחר" – זו המשמרה השלישית. יש מי שקם בחצות, באמצע המשמרה השנייה, לקראת השלישית, וכ"ש מי שקם לא בדיוק חצות אלא לקראת השחר, אז עוסק בשירות ותשבחות. שוב, הפשט שלש הדעות הן מה שהוא עושה כל הלילה, אבל בפנימיות מתאים למהות הפנימית של מה שהוא עושה בשלש המשמרות (והיינו בהתאם למ"ד שלש משמרות הוי הלילה).

ג. תפלת מוסף דר"ה ביחיד ב-ג' שעות ראשונות (הצעת הסוגיא – גמ' ותוס')

הלכה מאגדה

עוד לא ראינו את ההלכה שיוצאת מסוגיא זו. הרי כל שמעתתא שאפשר לאסוקי אליבא דהלכתא מה טוב. הרי בדוד המלך כתוב "והוי' עמו" ומכך חז"ל לומדים "שהלכה כמותו בכל

כעת זמן לעבור על זה – תראו שם. רק נאמר גימטריא שהוא לא אומר. כתוב ש"עב קל" שוה רב – "כל רב מבבל", כך ה' מתגלה כשבא לחו"ל. אבל "כרוב קל" שוה משיח. המשיח עצמו הוא גם רב – "מלך רב". אם כן, יש "עב קל" ויש "כרוב קל". בעולם הזה יש שלשה שהם המרכבה – "האבות הן הן המרכבה" – הם חג"ת, בחינת יום. המשיח הוא מלכות, בחינת לילה. זה גם ווארט מאד חשוב – המרכבה של ה' בלילה, בחינת מלכות, היא "כרוב קל", היא המשיח, וה' רוכב עליו. המשיח יבוא דווקא בלילה, בסוף הגלות. כל הענין שלו הוא לאהפכא חשוכא לנהורא, להפוך את החשך לאור. ושט בשמונה עשר אלף עולמות שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ["רבותים" הם עשרים אלף וצריך להוריד שני אלפים].

ואיבעית אימא יושב ושומע שירה [יש לו הרבה תקליטים, הרבה דיסקים, והוא שם דיסק אחרי דיסק – זה מה שהוא עושה במשך הלילה]. מפי חיות [מי הזמרים והנגנים בדיסקים? חיות הקדש]. שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי [כל מה שקראנו היום הוא מקור המאמר שאנו לומדים, ויש כאן עוד הרבה דברים יפים להתבונן].

שלש הדעות כנגד שלש המשמרות

לפי הדעה הראשונה, הקב"ה עושה בדיוק אותו דבר – מחלק את הלילה לארבעה חלקים של שלש-שלש שעות. מתאים למאן דאמר שארבע משמרות הוי הלילה – יש מחלוקת בתחלת ברכות אם הלילה הוא שלש משמרות או ארבע משמרות. אמרנו שלפי דעה זו ה' עושה אותו דבר אך בדרגה של לילה, במוחין של לילה (בחינת אור הלבנה לעומת אור החמה ביום). שלש שעות ראשונות עוסק בתורה של לילה, כמו שכתוב בגמרא שמשא כשהיה בהר ידע אם יום או לילה לפי מה שלמדו – תושב"כ או תושב"ע.

דיחיד דצפרא נמי לא [שגם שחרית לא יתפלל בזמן זה. מה ההבדל?] כיון דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי [היות שהצבור מתפלל שחרית לפני תשע, לכן אף שמתפלל ביחיד הוא מתפלל בזמן שהצבור מתפלל ותפלתו מצטרפת לצבור ולא תדחה].

מקום" – גם כשהוא לומד סוגיא בהלכתא, פשיטא, אך גם כאשר הוא לומד משהו באגדתא צריכה לצאת מזה הלכה. לא תמיד רואים בגמרא הלכה למעשה שיוצאת מסוגית אגדתא, אבל כאן מפורש ומאד מענין, ומענין גם איך אדה"ז מפרש זאת ופוסק זאת.

שני התירוצים בישוב העיסוק בשלש שעות

ראשונות עם מימרת רב יוסף

[מכאן חוזרת הגמרא לסוגית חלוקת מעשי ה' בשעות היום:] והא אמרת שלש ראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה [אז ה' הוא "אור המאיר לעצמו", ולמה יש חשש? מה בעיה, ה' עוסק בתורה אז הוא ידחה את התפלה? אדרבא, בשלש שעות שניות הוא יושב ודן את העולם והן יותר מסוכנות. מה הגמרא מתרצת?] איפוך [הפוך את כל האגדתא שלמדנו קודם – שלש שעות ראשונות ה' דן את העולם ושלש שעות שניות הוא עוסק בתורה. כמו שנסביר, מאד קשה בראש לומר ככה, שקודם ה' דן את העולם ואחר כך הוא יושב ולומד תורה, אבל כדי לצאת מהקושיא הגמרא אומרת "איפוך" כתירוצן ראשון].

ואיבעית אימא [ממשיכה הגמרא ואומר שאפשר לומר אחרת:] לעולם לא תיפוך [לא צריך להפוך את היוצרות בין שלש שעות הראשונות לשניות. זו ממש הפיכת היוצרות. במקום זה אומרת הגמרא תירוץ שהוא חידוש מופלא:] תורה דכתיב בה אמת דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הקדוש ברוך הוא עושה לפניו משורת הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקדוש ברוך הוא עושה לפניו משורת הדין [אל תהפוך, ובתחלה ה' לומד תורה ואז הוא דן, ולמה כשה' דן יותר קל מאשר שה' לומד לעצמו? כשה' לומד לעצמו הוא במצב של אמת, ואז "יקוב הדין את ההר". בשלש שעות שניות, כשהוא יושב ודן את העולם, דווקא אז הוא רואה שבמדת הדין העולם לא יכול להתקיים – חייב

איסור תפלת מוסף דר"ה ביחיד בשלש שעות

ראשונות

למדנו ששלש שעות ראשונות ביום ה' יושב ועוסק בתורה, שלש שעות שניות הוא יושב ודן את העולם, וכיון שרואה שהעולם חייב כליה הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שלש שעות שלישיות ה' יושב וזן את כל העולם ושלש שעות רביעיות הוא משחק עם ליותן, ולאחר חורבן הבית הוא יושב ומלמד תינוקות. בסיום הסוגיא, בדף הבא, הגמרא אומרת:

אמר רב יוסף [רב יוסף בגימטריא משיח. לפי מה שראינו בשם הבן איש חי, בלילה ה' רוכב על כרוב קל ושט בחי אלפין עולמות, הוא אמר שגם "כרוב קל" שוה משיח – אם תוציא אותיות רב מה שישאר שוה יוסף. אמרנו שבפסוק כתוב "הוי' רכב על עב קל", ו"עב קל" – כוונה ארוכה בכתיב הארז"ל, והרבי הביא בפרק של "באתי לגני" השייך לשנה הזו כפי שלמדנו באריכות – בגימטריא רב, "כל רב מבבל", וב"כרוב קל" נוסף יוסף ואז כבר יוצא משיח. זה רק להקדים מי המאן דאמר כאן. את המימרא שלו פוסקים להלכה בשו"ע:] לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד דלמא כיון דמפקיד דינא [הוא מפקיד את דינו בתפלה זו.] דלמא מעייני בעובדיה ורחפו ליה מידחי

אי הכי דצבור נמי [שיתפללו רק אחרי שלש שעות – כתוב שאלה שעות שוות, שיתפללו אחרי תשע – אם יש סכנה.] דצבור נפישא זכותיה [לכל צבור בישראל יש הרבה זכויות, אז לא ידחו את תפלתם ולכן אין חשש.] אי הכי

את המציאות שלו והיות שכעת הוא עוסק בתורת אמת, עם כל השעשוע, הוא יתעורר עליו בדין. כלומר, יש משהו במוחין בעצם שיותר דין ממוחין ששייכים למדות. זה פלא.

אפשר להבין לפי זה מה שעלה במחשבה לפניו יתברך לברוא את העולם במדת הדין. אם היה רק מוחין בעצם היה בורא במדת הדין ולא היה קיום לעולם. מה שראה שאין העולם מתקיים – וכך מסבירים המפרשים – הוא על דרך שלש השעות השניות, שדן את העולם ורואה שהוא חייב כליה, ואז עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. כך ה' שתף מדת הרחמים והקדים אותה למדת הדין, שנאמר "ביום עשות הוי' אלהים ארץ ושמים".

נדגיש כי ממאמרי הרבי הרי"צ שלומדים כעת שיש מדרגה יותר גבוהה ממוחין בעצם של "יושב ועוסק בתורה" – יש עמידה לריב עמים, שאז מגיע למוחין יותר בעצם ואז הוא נלחם. כשיש מוחין בעצם הוא לא יכול לוותר על האמת, זו בעיה, אבל כשעומד ויש מוחין של פנימיות הכתר אז עוד יותר – כבר תעמוד ותנצח את כל המתנגדים למלך, את כל האויבים. למה? כתוב בקבלה שמו"ס – החכמה של הכתר – היא גבורה בפנימיות. ככל שעולים יש יותר גבורה בתוך החכמה. גם על חכמה דעתיק, כפי שהסברנו, כתוב – לפחות ברמז – בהמשך תער"ב שמה שמניע אותה היא הגבורה. לכן כתוב שבקבלה הראשונה ספירת החכמה מזוהה עם דין, אף שהיא ראשית קו החסד.

פסק התוספות – "איפוך"

עד כאן למדנו משהו מיוחד, שיוצאת ממנו הלכה, שבשלוש שעות ראשונות ביום א' דר"ה לא מתפללים מוסף ביחיד כי ה' יושב ועוסק בתורה. לפי התירוץ הראשון, "איפוך", זה זמן שה' דן את העולם, אבל לפי התירוץ השני מתחדש שיש יותר דין כשה' עוסק בתורה מאשר כאשר יושב ודן בפועל. השאלה כפי מי פוסקים, והאם יש נפק"מ בין התירוצים. לפי התירוץ

כליה – ואז הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. הוא לא מזכיר זאת כאן בפירושו, אבל כנראה מסתמך על כך, וכך מובן גם באדמו"ר הזקן. זה גם מה שקורה בראש השנה – "עלה אלהים בתרועה [עומד מכסא דין] הוי' בקול שופר [ויושב על כסא רחמים]". יוצא מכאן שאמת היא יותר קשה מדין. מי שהוא אמת לא יכול לוותר – חייב להיות לפי שורת הדין. אבל מי שבמדת הדין, ענינו לדון, אם הוא מצד הקדושה הוא לא רוצה להחריב את העולם וברגע שרואה שמתוך הדין יכול לבוא חורבן לעולם הוא יכול לוותר. למה יכול לוותר? כי לא כתוב אמת אצל דין. גם ווארט מיוחד, הרי בפרקי אבות כתוב "על שלשה דברים העולם קים, על האמת ועל הדין ועל השלום, שנאמר 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'". רואים שם שאמת ומשפט הולכים יחד, והתנא מפרש משפט כדין, אבל כאן רואים שלא כתוב אמת בדין והתנא לומד מכך הלכה למעשה.]:

גבורת הלימוד לעצמו

כתוב שכל דבר שכתוב בתורה, אם רוצים לקלוט ולהפנים טוב, חייבים לצייר אותו. כאן מדובר בקב"ה, אבל נצייר שיש ת"ח שיושב ולומד לעצמו – כעת הוא בעולמות העליונים, משתעשע בתורה – ולכאורה שעשוע בתורה הוא הרבה חסד. פתאום מישהו נכנס. ח"ו לומר שהקב"ה מקפיד שמישהו נכנס ומפריע. הרבי רש"ב כותב ב"החלצו" שאם אני יושב בחדר ומישהו נכנס עצם הכניסה מעוררת עליו דינים כי פולש לתחום שלי – זו שנאת חנם, שעליה נחרב המקדש. אז ח"ו לומר שמפריע לקב"ה עצם הדבר שמישהו נכנס לחדר – זו מדה הכי רעה. הרבי רש"ב אומר שמדה זו משקפת את שרש הישות הנעלם של הנפש.

אלא מה? מישהו נכנס, הוא מסתכל עליו ורואה עליו את כל מעשיו, והיות שכעת הוא בראש של אמת לא שהוא מקפיד כי נכנס, אלא הוא רואה

בנים מוצלחים, שמנצחים אותנו. לכאורה סותר את מה שכתוב "אין שחוק לפני הקב"ה" בזמן החורבן. זה אחרי החורבן, ויכול להיות כל יום – כל יום כשאיזה תלמיד חכם מחדש משהו שאינו מה שהקב"ה חושב. כל יום יש כאלה – או שה' מרכין את הראש ואומר "נצחוני בני" או שאומר 'אלה שטויות'... בכל אופן, זה יכול להיות כל יום.

מי יכול לתרץ? (יש הבדל בין חיוך לצחוק – מחייך אך לא צוחק.) (אולי בתי גוואי ובתי בראי.) הוא מתרץ כמו הדבר הראשון שאמרו – החיוך] אינו אלא בדיחותא בעלמא [לספר בדיחות ולצחוק זה לא כמו לשחק עם הלוייתן – אלה שתי דרגות שונות. מה לומדים מכאן? שגם בזמן הגלות אפשר לספר בדיחות, במיוחד בדיחות של תורה, וקצת לחייך. זה לא נורא, אדרבא – אסור להיות במרה שחורה. גם היום, אחרי החורבן, אסור להיות במרה שחורה. במיוחד המקובלים – האר"י הקדוש, ואחריו החסידות – אמרו שאסור להיות במרה שחורה, גם אחרי החורבן. לכן צריך בדיחות ולחייך, צריך בדיחות של תורה. (אולי המלמד דרדקי משחק עם הלוייתן כחלק מתוכנית הלימודים.) כך בזמן הבית, לפי מאן דאמר אחד, ומכך למדנו שמלמד צריך גם לשחק עם הילדים].

יש הרבה דברים שאפשר ללמוד כאן מתוספות – יוצא שבדיחה, וקצת צחוק, שחייבים להיות, קשורים למדת הנצח, "נצחוני בני". גם בזמן שאנחנו לכאורה בשפל, בזמן הגלות, ואין שחוק לפני הקב"ה – מחייכים על "נצחוני בני", "דידן נצח". יש כל מיני דרגות של נצחון, והעיקר שבסוף אנחנו ננצח – בזכות שאנו מחייכים, גם בזמן שמנצחים אותנו לכאורה, אנחנו ננצח בסוף. מי שמנצח בסוף הוא צוחק – בינתיים רק חיוך, ובסוף יהיה צחוק אחד גדול, "ותשחק ליום אחרון". יוצא מהתוס' שיש מדרגה של בדיחותא, שקיימת גם בגלות, ויש מדרגה של שחוק שקיימת רק בזמן הבית.

הראשון לא מתפללים אז מוסף כי ה' יושב ודן את העולם ולפי התירוץ השני לא מתפללים כי ה' יושב ועוסק בתורה ואז יותר מקפיד על האמת מאשר בזמן הדין. כמי פוסקים? קודם כל נראה את התוס' בדף הקודם:

שניות יושב ודן – יש אומרים כי לכך תקנו בקדושת מוסף לומר ממקומו הוא יפן [ברחמים לעמו]. כי סתם מוסף בשניות בא ואז הוא יושב ודן ואנו מתפללין שיפנה מכסא דין לשבת בכסא רחמים ואין נראה דלמאי דמסקינן בסמוך (לקמן ד:): ראשונה יושב ודן [אז תוספות פוסקים כתירוץ הראשון, "איפוך"]. לא יתכן אלא ודאי מטבע של תפלה כך הוא [אין קושיא ולא תירוץ – ככה תקנו לומר, אל תקשה קושיא ואל תתרץ תירוץ. ככה מסיים התוספות].

מה שחשוב לנו לראות, שהתוספות פוסק כמו התירוץ הראשון, ולא כמו ה"איבעית אימא" שהרבה יותר מענין מכל הבחינות – שאמת היא יותר דין מדין. לפי הפשט, כשה' עוסק בתורה הוא לא משנה ראש, רק כשהוא דן ורואה שהעולם חייב כליה. [למה הדין הזה רק בר"ה ולא כל יום?] בכך דנים בהלכה, והתירוץ די פשוט – כל יום אינו יום הדין, וגם, ועיקר (כמו שסיביר אדה"ז), בכל יום לא מפקידים את דיננו בתפלתנו לפני הקב"ה (ובשחרית דחול היחיד מתפלל בזמן שהצבור מתפללים), ובמוסף לא אומרים מלכויות זכרונות ושופרות.

בדיחותא גם כשאין צחוק

אם כבר ראינו את תוס' פה, נראה תוס' מענינים שיש קודם:

אין שחוק לפני הקב"ה – והא דאמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נט:)] [בסיפור אחרי החורבן, שתנאים מנצחים את ה']. אחיך ואמר נצחוני בני [קודם כל רואים דבר יפה, שהרבה פעמים כשה' מחייך-צוחק הוא צוחק על עצמו. זה סימן של אדם ענו – שצוחק על עצמו. קודם כל, ה' צוחק על עצמו, על העולם שברא – שיש לו כאלה

הטעם שתפלת שחרית כן מתפללים בשלש

שעות ראשונות

בהלכה הבאה אדמו"ר הזקן דן בשאלה ששאלו, במה שונה ר"ה בכך מכל הימים:

[יד] אבל מוספין של כל השנה וכן שחרית אפילו של ראש השנה הואיל ואינן אלא שבחו של הקדוש ברוך הוא וסיפורי מעשה הקרבנות [מוסף בכל השנה כולה]. אף אם יתפלל ביחיד לא יעיינו במעשיו [אין שום חשש – אפשר להתפלל מוסף כל השנה, וכל שכן שחרית, בשלש שעות ראשונות]. וכן תפלת שחרית של חול אף על פי שמבקש בה צרכיו [שאוילי צריך לחשוב שיעיינו במעשיך כשאתה מבקש משהו. בשבת ויום טוב לא מבקשים, אבל בחול מבקשים ואז יסתכלו אם מגיע לך או לא]. ויש לחוש שמא יעיינו במעשיו מכל מקום הואיל שמן הסתם יש ציבור אחד שמתפללין בשעה שהוא מתפלל שהרי זמנה בבוקר תקובל תפלתו [של המתפלל ביחיד] עם תפלת הרבים [גם ווארט: אם אתה מתפלל מוסף ביחיד והצבור מתפללים שחרית בצבור – תפלתך לא מצטרפת לרבים. אבל אם אתה מתפלל שחרית ביחיד התפלה שלך מצטרפת לרבים שמתפללים שחרית באותו זמן]. שאין הקדוש ברוך הוא מואם בתפלת הרבים לעולם שנאמר הן אל כביר לא ימאם

אבל בתפלת המוסף הואיל וזמנה כל היום ויש מקדימין להתפלל ויש מאחרין [לא תמיד יש צבור שמתפלל איתך מוסף מוקדם בבקר]. יש לו לחוש שמא בשעה שהוא מתפלל אין מתפללין תפלה זו שום צבור בעולם [רואים שההצטרפות היא בכל העולם כולו. לפי זה קשה, הרי הזמנים משתנים – כשאצלך שחרית יש מקום בעולם ששם אחרי תשע שעות. כאשר מתפללים כאן לפני שלש שעות, איפה מתפללים כבר אחרי שעות? בהודו, ששעתיים וחצי יותר מאוחר. זה טעם מובהק שצריכים להיות יהודים שמתפללים בהודו והלאה, לפתוח שם הרכה בתי

אמרנו שצריכים לצייר כל דבר. לפי זה יוצא ששחוק הוא ממש צחוק אחד גדול, שאדם מתגלגל מצחוק ושמחה, משהו שיוצא מגדר הכלים לגמרי. כשאדם מחייך הוא עדיין בתוך איזה גבול. יש שמחה כזו שהאדם יוצא מכל הגבולות, ושמחה כזו היא רק בזמן הבית. צחוק ושמחה שעדיין בתוך הכלים אסור שלא יהיה – שלא יהיה אף רגע בחיים בלי החיוך. גם זה דבר חשוב.

ד. מחלוקת אדמו"ר הזקן ושאר האחרונים

פסק אדמו"ר הזקן כתירוץ השני בגמרא

נחזור להלכה, שו"ע אדה"ו או"ח תקצא, יג: [יג] לא יתפלל אדם ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר שלש שעות על היום הואיל והוא אומר מלכויות זכרונות ושופרות [ובכך הוא "מפקיד דינא"]. יש לו לחוש שמא יעיינו במעשיו ותדחה תפלתו [למה? אדמו"ר הזקן פוסק בפירוש כמו ה"איבעית אימא", התירוץ העסיסי יותר:] שבשעות הללו אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין לפי שעוסק בתורה שנקרא אמת [אפשר לדייק. אמרנו שקצת קשה שאמת לא הולכת עם דין, שהרי "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם" – כאן הדיוק שהתורה נקראת אמת, ואילו הדין לא נקרא אמת]. אבל אחר שלש שעות [בשלש שעות השניות, כשמתפללים מוסף] הוא דן את כל העולם כולו [כעת מצטט מהסוגיא הראשונה]: וכיון שרואה שאין העולם יכול לעמוד בדין נכנס עמהם לפנים משורת הדין [כל יום ה' רואה שהעולם יחרב בדין, ולכן עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים]. ולא תדחה תפלתו [גם אם יחיד מתפלל בשעות האלה].

אומרים "איפוך", שבשלש שעות ראשונות ה' דן, אלא משאירים שבשלש שעות ראשונות ה' עוסק בתורה. ולמה? התורה היא אמת ובאמת אין ויתור. כשהוא עוסק באמת של תורה הוא לא יכול לעשות לפנים משורת הדין. אמרנו שאמת התורה היא יותר דין מדין. כשהוא דן את העולם ורואה שהוא חייב כליה הוא מוותר, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ועושה לפנים משורת הדין. אז לגבי רחמים יש מעלה בדין לגבי אמת – יכולים להיות יותר רחמים כשהוא דן מאשר כשהוא עוסק בתורה. חידוש מופלא שראינו. התירוץ הראשון היה "איפוך", שלא להתפלל על הבקר ביחיד כי אז ה' דן (ועוסק בתורה בשלש שעות שניות).

ראינו שאדה"ז פוסק דווקא כמו ה"איבעית אימא", ואמרנו קצת באריכות שפסק זה הוא לפי ראש חסידי, נשמה חסידית מאד, לא לומר "איפוך". גם כשלומדים בהתחלה שקודם ה' לומד תורה ואז דן הגיוני לגמרי. לומר שקודם דן ואז עוסק בתורה כלל לא מסתדר. אנחנו קודם לומדים תורה, אז דנים מי שצריך לדון, אז זנים – התכלית היא לזון, לעשות חסד עם הבריות – ובסוף אדם משחק. זהו סדר הגיוני, אבל לומר שקודם דן ואז עוסק בתורה לא הגיוני לכאורה. בכל אופן, מי שאומר "איפוך" מוכרח מההלכה של רב יוסף, שאומר שמסוכן להתפלל מוסף ביחיד בשלש שעות ראשונות. ברבים לא מסוכן כי זכות הרבים מגנה, "הן אל כביר לא ימאס".

מימרת רב יוסף לא נפסקה ברמב"ם – לא

פוסקים הלכה מאגדה

קודם כל, להשלמת הסוגיא הזו: הלכה ממש שלא להתפלל מוסף ביחיד שלש שעות ראשונות – רב יוסף אומר זאת ללא חולק, יש מחלוקת רק בטעם. ובכל זאת הרמב"ם לא מביא הלכה זו, מתעלם ממנה לגמרי. לא אמרנו זאת קודם. למה הרמב"ם משמיט הלכה זו? אתה פוסק הלכה לפי מה שהקב"ה עושה? ! אתה כל כך בטוח מה ה'

חב"ד. לפי פשט הוא לא מתחשב בכך שיש שינוי בשעון סביב כדור הארץ, זה דבר חשוב. (אדמו"ר הזקן תקע בשופר לפני התפלה בזמן נפוליאון.) זה באמת קשה, כפי שנראה שדין שופר הוא כמו מוסף, וכנראה לאדמו"ר הזקן היה דין צבור. (לא תקע בצבור?) מן הסתם היה לבד, צריך לעיין אם משהו כותב זאת. בכל אופן, החידוש שלרבי יש דין של צבור, הוא בחינת צבור – הוא מתפלל עם כל עשר כחות הנפש שלו. ותדחה תפלתו

[רק נגמור את ההלכה:] ולפיכך יש לזוהר בקיץ שלא להתפלל שחרית של חול בשעה ראשונה [מאד מוקדם בבקר, במיוחד ברוסיה – יכול להיות שתיים או שתיים וחצי בבקר]. דבוראי אין הציבור מתפללין באותה שעה בזמן הזה [אף על פי שיש מצוה של ותיקין, אך כנראה לא היה כל כך מצוי בזמן שותיקין הוא בשתיים לפנות בקר או קודם שיש צבור שמתפללים ותיקין באותה שעה, ולכן אין להתפלל אז שחרית ביחיד]. וכן בהורף לא יאחר לאחר שתי שעות על היום דבוראי כבר התפללו כל המקומות [בחורף כולם מתפללים מוקדם. כשאתה ביחיד צריך לחשוב אתה מצטרף למנין, ואם מדי מאוחר שאין מנין זה לא טוב]. וצריך היחיד לזוהר שלא להתפלל בשעה השלישית [מאוחר מדי בחורף. כעת אומר את הדין של שופר, שהוא כמו מוסף:] וכן יזוהר היחיד שלא יתקע תקיעת מצוה עד אחר שלש שעות על היום מטעם שנתבאר [אז אדה"ז עשה שלא כפי שפוסק כאן בשו"ע. היה הוראת שעה, על פי פשט, שהוא יחיד. על פי סוד הוא צבור. (או שלצדיק אין חשש גם אם יעיניו במעשיו)].

סיכום ביניים

למדנו הלכה לגבי ראש השנה, שלא להתפלל מוסף ביחיד בשלש שעות ראשונות של ר"ה. קראנו את אדמו"ר הזקן וראינו שהוא פוסק כמו ה"איבעית אימא", שלא משנים את הסדר – לא

משנ"ב: פוסק כ"איפוך" (כדעת התוס',

המהרש"א ועוד)

כעת נראה את המשנה ברורה. כמובן שלפני כן צריך ללמוד את מפרשי השו"ע, בפרט המגן אברהם שהוא עיקר מקור הפירושים. במשנה ברורה כותב:

ביחיד וכו' עד אחר ג' שעות – דבשלשה שעות ראשונות הקב"ה דן את עולמו [סובר כמו ה"איפוך", הפוך מאדמו"ר הזקן, וכפי שראינו שסוברים בפשטות התוספות. לא הסתכלנו במהרש"א, אך גם הוא סובר כמו התוס' – כותב בפשטות שהמסקנה היא "איפוך"]. ושמא [היות שה' באמצע לדון את העולם]. יעינו בדינו ביחוד ומי יצדק אבל כשהוא מתפלל בצבור [אין בעיה, שהרין הן אל כביר לא ימאם. [בהמשך מביא את כל הדינים כמו שלמדנו באדה"ז, אבל העיקר כאן שכותב כמו התוס' וכמו המהרש"א...]

רואים שאדה"ז הוא ראש שתואם את המחשבה שלנו, עוד לפני שידענו. קודם כל, הסברא השניה היא כל כך חידוש יפה שחבל לא לנקוט כמוה. כשלומדים תורה לעצמך אתה לא יכול לוותר, כי התורה היא אמת. בשלש שעות ראשונות ה' דן, ואם כולם מתחייבים חייבים לוותר. דווקא כשה' דן יש יכולת לעשות לפני משורת הדין – הדין לא אמת כמו התורה עצמה. זה חידוש מופלא, שיש יותר דין באמת התורה עצמה מאשר במדת הדין, כאשר דנים מישהו. כלומר, כאשר השופט דן מישהו הוא יכול לרחם, אבל אם הוא רק לומד לעצמו – בלימודיו לפני שנעשה שופט – אין שם רחמים, ולכן יותר קשה ומסוכן הזמן שה' לומד לעצמו מהזמן שהוא יושב ודן את העולם.

הלבוש

נראה עוד משהו – את הלבוש כאן. אמרנו שהשו"ע לא אומרים טעם, המשנ"ב אומר טעם כדעת התוס', ורק אדה"ז אומר את הטעם השני. הרבה פעמים המשנ"ב רומז לאדה"ז בלי

עושה?! אצל הרמב"ם כל הסיפור הזה הוא אגדתא.

אפילו שרב יוסף לא מתייחס לכך כאגדתא שלא נוגעת להלכה – זו אגדתא, אבל התורה היא אמת, זו אגדתא אמתית וצריך להתייחס אליה. לכן רב יוסף אומר בגמרא דין, ואף אחד לא חולק עליו מבחינת הדין. לכן בטור ובשו"ע פשוט שיש כאן הלכה, אבל אצל הרמב"ם זו לא הלכה. כלומר, לפי הרמב"ם אין שום בעיה להתפלל מוסף מתי שאתה רוצה, גם ביחיד, כי אי אפשר לעשות הלכות מאגדות מה הקב"ה עושה. מתאים מאד לראש של הרמב"ם.

בדרך מליצה, אפשר לומר שהרמב"ם סובר כמו אדמו"ר הזקן, אך לא רוצה להכנס למחלוקת כנגד כל שאר הפוסקים, אז עדיף לשתוק. זה כמו שהרבי אמר שיש נושאים שעדיף לא להכנס אליהם, שלא תהיה עוד מחלוקת נגדי...

טושו"ע – לא מציין את טעם הדין (וממילא אין

הכרעה בין הטעמים)

איך כתוב בשו"ע?

לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר ג' שעות.

בלי טעמים, רק הלכות-הלכות.

בטור פשוט מצטט הגמרא:

אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי דריש שתא בתלת שעני קמיייתא ביחיד זימנין דמיפקד דינא עליה ומדחי.

פעמים שיעיינו בדינו בזמן הזה והתפלה עלולה להדחות. הרמב"ם, שהיה לפניו, לא פוסק זאת. הטור הראשון שפוסק את הגמרא הזו להלכה – מביא את לשון הגמרא, בלי המחלוקת בטעם שלה ובלי התייחסות למעשה ה' בשלש שעות ראשונות. כלומר, הוא לא מכריע בין הטעמים, וכך השו"ע אחריו – לא מכריע בין הטעמים, לא כותב טעם, אלא רק הלכה יבשה.

מביא מהמגן אברהם לא כאן, ואפילו מקשה שכאן משמע גם במגן אברהם שהתירוץ הוא "איפוך", אך במקום אחר הוא כתב דקיי"ל כתירוץ השני, ה"איבעית אימא".[

אם כן, מקור אדה"ז הוא מגן אברהם לא במקום. זו גם לומדות מאד יפה. המהדורה של אדה"ז שאנו לומדים היום מכילה הרבה מראי מקומות, הרבה דברים טובים שעשו, אבל כאן לא ראיתי שום התייחסות – אפילו לא עיקר הדיוק שהוא כותב כאן נגד כולם, כמו התירוץ השני. זה ודאי היה צריך להיות בהערות, וגם היה צריך להיות כתוב מאיפה לקח זה – מהמגן אברהם, מקורו העיקרי, אך לא כאן במקום אלא במקום אחר.

זו תחלת העיון בהלכה מענינת זו. דוגמה שהרמב"ם לא מביא הלכה זאת כלל, הטור והשו"ע לא רוצים להתייחס כלל לטעמים, ואחר כך יש מחלוקת בין הטעמים.

בכף החיים בתחלה לא נכנס לענין, אבל אחר כך מביא עוד מקור שהובא במגן אברהם:

וכתב בספר חסידים [שיטת אשכנז, אז מסתמא יהיה לפי התוס']. סימן תשס"ג כיון שהקב"ה דן בכל יום שלש שעות וכן בר"ה וי"ב א"כ מה בינם לשאר ימים אלא שבר"ה דן על עליונים ותחתונים מה שיהיה לשנים רבות כגון ז' שני רעב כו' ע"ש.

ומעיר הכף החיים שבספר חסידים לא כתוב שלש שעות ראשונות דווקא, ולא מדובר על הדין הזה, אלא רק על ההבדל בין הדין בר"ה לדין שיש בשלש שעות בכל יום (ובכל לילה).

ממש להביא בשם, והרבי מלמד זכות שבגלל הפוליטיקות. יש הרבה פעמים שכן מזכיר, ויש גם פעמים שלא מזכיר וגם לא כותב כמוהו.

המקור של שיטת אדה"ז בהלכה, שצריכים "הלכה בטעמה", הוא הלבוש, כמו שדברנו הרבה פעמים. הוא מאריך כאן (ס"ח ק):

יחיד אל יתפלל תפלת מוסף בר"ה בג' שעות הראשונות על היום שבאותו הזמן הקב"ה יושב ודן את כל העולם [פוסק כתוספות, מקור הלכתי למשנ"ב]. ויש לחוש שמא ידונו אותו בעת תפלתו ויצא חייב וידחה תפלתו אבל צבור יכולין להתפלל תפלת מוסף קודם ג' שעות שאין תפלת צבור נדחית כי הן אל כביר לא ימאס דנפיש זכותיהו וכ"ת א"כ אפילו תפלת יוצר נמי יחיד לא יתפלל שאני יוצר דבאותה זמן הוא זמן תפלה זו בכל צבור שבעולם ותתקבל תפלתו אנבן ולא תדחה אבל תפלת מוסף זמנה כל היום ויש מקדימין ויש מאחרין ויש לו לחוש שמא עדיין לא התחיל תפלה זו שום צבור בעולם ויותר הוא לבדו ותדחה תפלתו.

מקור אדה"ז – מ"א בסימן תקפ"ב

שוב, צריך לעיין במפרשי השו"ע. אבל כאן, על הלבוש יש אליה רבה שכותב (אות יא):

... אך צ"ע הא כתב מגן אברהם סוף סימן תקפ"ב [לפני כן]. דקיי"ל כתירוץ בתרא [הוא

¹ וזה לשונו:

(ח) תכתב ותחתם... וכתב הלבוש שלא לאומרו אחר ג' שעות ראשונות שכבר נגמר הכתיבה ע"ש בסימן תקצ"ו ובסימן תקפ"ד כתב דג' ראשונות הקב"ה יושב ודן וצ"ע דהא אנן אמרי' ממקומו הוא יפן ברחמים והטעם משום דקיי"ל בשניות יושב ודן ומבקשים שיפן ברחמים כמ"ש הגמ"נ הלכות יה"כ בשם תוס' פ"ק דע"א ואף שהתו' כתבו שם דנוסח התפלה כך הוא היינו לשינוי' קמא דגמ' אבל

אנן קיי"ל כשינוי' בתרא דלא תיפוך ע"ש וכ"כ התרגום יונתן וירושלמי בפסוק הצור תמים וכ"כ מט"מ דבשניות יושב ודן וא"כ יכולים לאומרו עד אחר הצות...

הרשע שהיה יודע לכוון את השעה שה' כועס בכל יום, וה' עשה צדקה וחסד עמנו – "צדקות הוי" עמנו – שלא כעס כלל באותם ימים. הגמרא שואלת "אימת רתח" ועונה אביי "בתלת שעי קמייתא" ובהמשך נאמר "תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן בראשיהן ומשתחווין לחמה מיד כועס הקב"ה", ואז ממשיכה הגמרא "אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא וכו'". משמע שטעמו של רב יוסף הוא משום שתלת שעי קמייתא דיומא הוי עת חרון אף של מקום בעולם (כמפורש ברש"י, שמפרש "בתלת שעי קמייתא" – בשעת חרון").

למה ישנו אז "חרון אף של מקום"? כי אז כל מלכי אומות העולם קמים אז משנתם. דוד המלך קיים את "אעירה שחר" (השיר ששרנו קודם) – אני מעורר השחר ולא השחר מעורר אותי, הוא קם לפני שש בבקר (אם מדובר בשעות שוות). שאר מלכי העולם לא ככה, אלא קמים בשעה השלישית (כך אומרים תוספות) – בין שמונה לתשע בשעות שוות – ומיד הם משתחווים לשמש ר"ל, וכאשר הם משתחווים לשמש זה מעורר את חרון האף של הקב"ה ועל כך נאמר "אל זועם בכל יום", ומי שיודע לכוון את הרגע זהו רגע שאפשר חלילה וחס לקלל בו, כמו בלעם הרשע.

זהו טעם שלישי – אחר לגמרי מהטעמים שה' יושב ודן את העולם או שהוא יושב ועוסק בתורה – למה לא להתפלל מוסף ביחיד בר"ה בשלש שעות ראשונות. לפי דברי התוספות, שמפרשים (כנ"ל) שהמדובר הוא דווקא בשעה השלישית בה קמים המלכים וכו', יש גם נפק"מ גדולה להלכה – האיסור להתפלל הוא דווקא בשעה השלישית, ולא בכל שלש השעות (וראה במ"א סימן תקפ"ב הנ"ל כמ"פ).

נפק"מ בין שני הטעמים

כדאי לעיין ולהבין אם יכולה להיות נפקא-מינה להלכה. לא ראיתי מי שאומר זאת, אבל חייבת להיות נפק"מ – שיעורי בית, לעיין מה יכולה להיות נפק"מ לדינא.

במגן אברהם משמע שלפי הטעם הראשון כל הדיון הוא רק ביחס לראש השנה (שרק בו מה שהקב"ה יושב ודן הוא חמור ומשמעותי, בעוד בכל השנה זו "בחינה בעלמא") ואילו לפי הטעם השני הוא בנוגע לכל השנה, והנפק"מ תהיה לגבי תפלת שחרית בזמן שאין הצבור מתפללים בו בכל השנה כולה (לאחרי שהוא פוסק שגם בר"ה יש להזהר בכך בחלק מהשעות, לפי הנהוג בעולם בזמננו), והוא מסכם "וצריך עיון בזה לדינא".

כדי להבין את הנפק"מ צריך לראות גם המשך המשנ"ב. [הוא כותב שמכיון שיש מחלוקת אז לומר "לשנה טובה תכתב ותחתם" עד חצות]. יפה, אז הנפק"מ היא (כמפורש במ"א הנ"ל הערה ד) עד מתי אפשר לומר "לשנה טובה תכתב ותחתם" – ברכה היא כשעוסקים בענין, כשדנים, לא לאחר המעשה, שלא יהיה כמו תפלת שוא. אנחנו אומרים רק בלילה, אבל הוא אומר שכאשר באים לבית כנסת על הבקר – מתנגדים-מתנגדים (שבכלל מתפללים יותר מוקדם) אומרים עד שלש שעות ומתנגדים-חסידים עד חצות.

לפי התוס' של "איפוך" אומרים "ברחמיו" רק כמטבע תפלה, אבל לפי אדה"ז (ומקורו מפורש במ"א בסימן תקפ"ב הנ"ל הערה ד) יש טעם – אומרים "הוא יפן ברחמיו" במוסף כי באותו זמן, בשלש שעות שניות, ה' דן ואז מתאים לומר שה' יקום מכסא דין וישב על כסא רחמים.

דעה שלישית – חרון אף ה' בשלש שעות

ראשונות

יש עוד דעה, ווארט שלישי, שלא דברנו עליה עד כה. קודם כותב, באותה סוגיא, אודות בלעם

ודין בין היצרים, בין נטית
החסד לנטית הגבורה.

• חרון האף בעולם
בשל עבירות מלכי מזרח
ומערב שייך במובהק לעולם
העשיה, בו נאמר "אף עשיתיו",
העולם בו מקננת המלכות
ומעשי התחתונים (ובפרט
מלכויות התחתונים) נוגעים
ופוגעים.

רק אדמו"ר הזקן פוסק כמו הדעה שה' יושב
ולומד תורה – כי הוא חב"דניק. כל שאר
הפוסקים הם כמו דעת התוס', שפוסקים
כ"איפוך", עולם היצירה, עולם הכללים. היחיד
שפוסק ממש כדעת רב (כינוי מיוחד לאדמו"ר
הזקן – "רב תנא הוא ופליג") – שאמרנו שהיא
הרבה יותר על פי פשט, כסדר המימרא המקורית
שבשלש השעות הראשונות של היום ה' יושב
ועוסק בתורה – הוא רק אדמו"ר הזקן בשו"ע.
ממש נגד כולם – הלבוש, המשנ"ב, ערוך
השלחן וכו'.

ה. י"ב שעות בשיטות התרגומים (שלא
כתירוץ "איפוך")

מקור המ"א בתרגומים על שירת האזינו

כפי שהזכרנו, כל הפוסקים מתוס' והלאה
פוסקים לפי ה"איפוך". אך לפי ההגיון הפשוט
עסק התורה קודם לדין, וגם התירוץ השני כל כך
מחודש שחבל לוותר עליו. לכן, עוד לפני
שראיתי שאדמו"ר הזקן פוסק הפוך מכולם היה
ברור לי שעדיף להכריע כמו התירוץ השני. בכל
אופן, צריכים מקור לאדמו"ר הזקן, והמקור הוא
מגן אברהם קודם, בסימן תקפ"ב (צוטט לעיל
הערה ד). מתוך העיון במגן אברהם יוצא שיש
כמה מקורות להלכה כ"איבעית אימא", אבל הכי
מענין וקדום הוא בתרגומי הפסוק "הצור תמים

שלוש הדעות כנגד עולמות ב"ע

יוצא שיש שלשה טעמים מדוע לא להתפלל
מוסף ביחיד בשלש השעות הראשונות של ראש
השנה:

- זהו זמן בו הקב"ה
יושב ועוסק בתורה, שכתוב בה
"אמת", ואינו עושה לפנים
משורת הדין.
- זהו זמן בו הקב"ה
יושב ודן את העולם (כתירוץ
"איפוך").
- זהו זמן בו מתעורר
חרון אף בעולם בשל השתחיות
מלכי מזרח ומערב לשמש.

את שלש הדעות, בסדר בו הן נכתבו, ניתן
להקביל לשלשת העולמות התחתונים בריאה-
יצירה-עשיה^ה (בהם יש חשש ליניקת החיצונים
וצורך בדין, בעוד שבעולם האצילות "לא יגורך
רע"):

- העיסוק של ה'
בתורה, למעלה מהתייחסות
למציאות, הוא מדרגת המוחין
בעצם של עולם הבריאה, עולם
השכל. כשעוסקים במוחין
בעצם, בלי יחס לזולת, עסוקים
באמת הצרופה ואין מקום
להנהגה שלפנים משורת הדין.
- כשה' יושב לדון
את העולם הוא כבר משפיל
עצמו מהמוחין בעצם למוחין
ששייכים למדות (כפי שנתבאר
באריכות במאמר הרבי הרי"צ
ממנו הגענו לסוגיא) – מוחין
ששייכים לעולם היצירה, בו
מקננות המדות וישנו מלחמה

^ה ובשיעור ר"ח אד"ר ש"ז נתבארה הקבלה זו באורך גם
ביחס למדרגות שונות של גאולה – עיי"ש.

זה. החלוקה למשמרות היא עבור המלאכים, מה הם עושים, והחלוקה לארבע היא מה ה' עושה. גם לגבי הלילה ראינו דעה שה' עושה כמו היום. (בלילה כתוב שה' שואג, זה הוא.) זה חד-פעמי בכל משמרת, לא משמע ששואג במשך כל המשמרת. יש מאן דאמר בסוגיין שבלילה ה' שומע לשירת החיות, כל הלילה, או שכל הלילה רוכב על כרוב קל. הסברנו בשיעורים הקודמים ששלש הדעות הן עצמן כנגד שלש המשמרות. בכל אופן, אהבת השלש היא כדעת שלש משמרות ואהבת הארבע כדעת הארבע משמרות. בכל אופן, רואים כאן מהתרגום שה' מחלק את היום לארבעה.

[אפשר להסביר שהאלקות מרבעת את הזמן ואז יוצא המקום, כמו תולדות?] אמרנו שכמו "ומספר את רבע ישראל" שיוצא 1600, 40 בריבוע, כנגד הימים שמשה היה בהר. הפשט של "ומספר את רבע ישראל" היינו הזיווגים, שה' מונה את הטיפות מהם נולדים צדיקים. כל הענין שה' מרבע כבר אומר שתכלית הכל לעשות זיווגים. המספר ארבע הוא מלשון זיווג.

[אפשר להסביר שהאלקות מרבעת את הזמן ואז יוצא המקום, כמו תולדות?] אמרנו שכמו "ומספר את רבע ישראל" שיוצא 1600, 40 בריבוע, כנגד הימים שמשה היה בהר. הפשט של "ומספר את רבע ישראל" היינו הזיווגים, שה' מונה את הטיפות מהם נולדים צדיקים. כל הענין שה' מרבע כבר אומר שתכלית הכל לעשות זיווגים. המספר ארבע הוא מלשון זיווג.

לומדים כאן עוד מהתרגום שהענין יוצא מהפסוק "הצור תמים פעלו", מהפסוקים החשובים בתורה, והוא סיפור של משה רבינו מה הוא ראה במרום. אז למאמר הזה, "אמר רב יהודה אמר רב", הוא עם מסורת הכי עתיקה – מקובל ממשה רבינו עצמו. משה רבינו רואה שהקב"ה קודם כל מרבע, מחלק את היום לארבעה.

פעלו" – כל כך מענין שנראה את הדברים בפנים.

שירת האזינו היא שירת משה רבינו, השירה שכנגד הדעת. יש בתורה שלש שירות – שירת הים (שקראנו שבת שעברה), שירת הבאר ושירת האזינו. כתוב ששלש השירות האלה הן כנגד חב"ד. משה רבינו הוא דעת והאזינו היא שירתו לפני שמסתלק, ובאמת "האזינו השמים" שוה דעת. דעת עולה ו"פ דעה – הדעת היא "מפתחא דכליל שית" – כאשר "האזינו" עולה דעה ו"השמים" עולה ה"פ דעה (ממוצע כל אות). זה רמז מהיפים בתורה.

ה' מרבע את היום

על "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" אומר תרגום יונתן:

אמר משה נביא כד סליקת למוורא דסיני חמית רבון כל עלמאי יי מרבע יומא לארבעא חולקין [שכל חלק הוא שלש שעות].

כבר יש כאן חידוש, שדבר ראשון ה' צריך לחלק את היום, והוא מחלק אותו דווקא לארבעה חלקים. מזכיר פסוק בנבואת בלעם בפרשת בלק, "ומספר את רבע ישראל" – יש משהו עצמי בעם ישראל שמחלק לארבע. מתאים לרמב"ם שבמו"נ הכי אוהב את המספר ארבע, מחלק כל נושא לארבע. יש אצלו משהו עצמי בתורה שהכל מתחלק לארבע. פעם אמרנו שהרבי מחלק כל דבר לשלש, יש למדנים שמחלקים כל דבר לשנים, 'צווי דינים'. הרואטשובר מחלק כל דבר בהלכה לשלש, 'דריי דינים'. הקב"ה מחלק לארבע. המו"נ הוא ספר חקירה אלקית, עוסק באלקות ולכן מחלק לארבע.

בלילה יש מחלוקת, יש מאן דאמר שמחלקים לשלש משמרות ויש מאן דאמר שמחלקים לארבע משמרות. יותר נפוץ שלש משמרות, וכשהרבי אוהב לחלק לשלש הוא לפי מאן דאמר

זיווגים עושה השדכן. ה' מתפקד גם כשדכן וגם כמלך מובהק באותו זמן. סימן שיש קשר מאד הדוק בין שתי הפעולות האלה.

מה הקשר? [נחות דרגא וסיב איתתא, השפלה של האישי, והאשה "עולה עמו ואינה יורדת עמו".] יפה, את החתן צריך להשפיל והאשה "עולה עמו ואינו יורדת עמו", סימן שהוא יורד אבל היא רק עולה. יש עוד פירוש, בתחלת מסכת בכורות יש ויכוח של רבי יהושע בן חנניא וסבי דבי אתונא. מהאגדות הכי עמוקות בש"ס, רבי נחמן מפרש אותן ועוד. יש שם ויכוח שמי שמנצח יהרוג את השני. שאלו אותו חידות והוא ענה. אחד הדברים ששאלו הוא מה הסברא שאדם מנסה לנעוץ יתד בתוך כותל ואינו נכנס אז הוא מרים ונועץ אותו יותר גבוה ואז נכנס. מישהו זוכר מה התירוץ? קשור לבחורים שצריכים שידוך. [הקיר כבד, וכמה שיותר גבוה פחות כבד.] הפשט הוא שכאשר תוקעים בקיר מסמר מחפשים מקום שקל להכניס. היום יש מכשירים לבדוק מה יש בקיר, אבן קשה או משהו קצת יותר רך. זו החידה, ומה ההסבר בפשט, עוד לפני ביאורי החסידות? הוא הסביר להם, נצח אותם, שלפעמים אדם עושה שידוך עם בחורה לפי דרגתו – הוא לא כל כך מיוחס וגם היא לא כל כך מיוחסת. הוא עושה שידוך ולא נכנס, המסמר הוא החתן ולא יוצא מהשידוך שום דבר.

זה גם מוסר השכל להורים שרוצים לשדך את הילדים שלהם. אז מה צריך לעשות? אפשר לרדת, לחשוב שלא מגיעה לי בחורה כזו וצריך לנסות יותר נמוך. הווארט הוא שבדיוק ההיפך, צריך לחפש יותר גבוה, לחפש אחת שיותר מיוחסת ממך. שם, כשתנסה יותר גבוה, זה יכנס. אם ניסית בשוה איתך ולא עבד תנסה שידוך יותר טוב ממך ואז יכנס. כשעושים שידוך צריך לדעת איפה לשים את החתן, לעשות לו שידוך למעלה או למטה. זה גם "משפיל גאים ומגביה שפלים". לפעמים גם להיפך, הוא חושב שהוא כל כך מיוחס וכל כך מושלם, ובעיקר הורים שחושבים

ארבעת החלקים לפי תרגום יונתן

תלת שעין עסיק באורייתא ותלת עסיק בדינא [אם כן, יש מקור מפורש שלא כ"איפוך", ואם כן צריך לתרץ כתירוץ השני. כך מביא המגן אברהם וכך פוסק אדמו"ר הזקן נגד כולם. זה מקור יפהפה, לא יכול להיות יותר נחמד ממנו. מה שמענין הוא איך ממשיך:] ותלת מכרוזג בין גבר לאיתא [בגמרא אין מחלוקת מה קורה בשלש השעות השלישיות, "הקב"ה יושב ודן", אבל לפי מה שכתוב כאן אומר משהו חדש – בשלש שעות שלישיות ה' עושה זיווגים. (זן ר"ת זכר-נקבה.) יפה, לפי התרגום ירושלמי עוד יותר מסתדר.] וגזר למרומם ומאיך [ה' גוזר מי יגבה ומי ירד, "משפיל גאים ומגביה שפלים" – זו פעולה כל כך חשובה שמצדיקה שלש שעות. כנראה כל יום יש מישהו בממשלה שצריך להגביה ומישהו שצריך להשפיל. אי אפשר לסמוך על אתמול – יתכן שאתמול הוא היה בסדר והיום אינו בסדר. וגם להיפך, יתכן שיש מישהו שאתמול לא הגיע לשררה והיום צריך להרים אותו. הענין הזה של "משפיל גאים ומגביה שפלים" כל כך עצמי, שמצדיק שלש שעות ביום.] ותלת [אחרונות] מפרנס כל ברייתא [אז הוא עושה "איפוך" על אחר הצהריים – ששלש שעות רביעיות הוא מפרנס את העולם.] דהכין כתיב תקיף דשלמין עובדוי ארום כל ארחתי דינא אלהא מהימנא דמן קרמוי עולא לא נפיק דזכאי וקשיט הוא.

הקשר בין שידוכים ל"משפיל גאים ומגביה

"שפלים"

מענין שהפעולה של "גזר למרומם ומאיך" הולכת יחד עם זיווגים, באותו זמן. כמו שאמרנו בסוגיא בגמרא שלפי מאן דאמר אחד בזמן הבית ה' משחק עם הלוייתן ומלמד תינוקות באותו זמן – הוא יכול לעשות שני דברים יחד. גם פה, ה' מזווג זיווגים ועושה בו זמנית פעולה מובהקת של מלך ש"משפיל גאים ומגביה שפלים".

אותו. זה עוד ווארט, קודם אמרנו שהוא יורד והיא עולה, אבל אם הוא בשפלות כדבעי היא מעלה אותו. בכל אופן, כתוב כאן שבשלוש שעות שלישיות ה' מזווג זיווגים וגזור מי לרומם ומי להשפיל.

שיטת התרגום ירושלמי

בתרגום ירושלמי יותר נצמד לגמרא: אמר משה נביא כד סלקית למרומא המית תמן רבון כל עלמיא יי מרבע יומא לארבע חולקין [כמו התרגום יונתן]. תלת שעין באורייתא ותלת שעין עסיק בדינא [גם כאן לא עושה "איפוך", שכפי שאמרנו אין בו סברא בסדר של ה', שקודם דן ואז עוסק בתורה]. ותלת שעין עסיק מפרנס עלמא [גם זה לפי הגמרא על שלש שעות שלישיות]. ותלת שעין מזווג גבר לאיתא [רק זה, עוד שלש שעות הוא עושה שידוכים]. תקיפא דשלמין עובדוהי ארום כל אורחתיה דינין דקשוט אלהא מהימנא וקשיטא ולית קדמוי שקר צדיק וקשיט בדינא הוא.

התלמוד ירושלמי הכי מסתבר, שהכל לפי הגמרא בתשע השעות הראשונות, וכל החידוש שמה שכתוב בגמרא שבשלוש האחרונות הוא משחק עם הלוייתן וכאן כתוב ששלוש שעות אחרונות הוא עושה זיווגים. זה מסתדר יפה. מה זה לשחק עם הלוייתן? לוייתן הוא "הפעם ילוה אישי אלי", לשון זיווג. זו לשון נקיה. אפשר לומר שבפנימיות הפשט של "אמר רב יהודה אמר רב" שהוא משחק עם הלוייתן זו לשון נקיה שה' עושה זיווגים. מה שמחת השדכן? שיש זיווג. זה גם עונה על הקושיא שבזמן הזה אין שחוק לפני הקב"ה – הוא עדיין צריך לזווג, אולי קצת פחות שחוק מכל זיווג שמצליח. לפי התרגום ירושלמי אין קושיא ולא צריך לחלק בין זמן הבית לזמן הגלות ואין קושיא בכלל, הוא תמיד מזווג זיווגים וגם בזמן הזה יש שמחת חתן וכלה.

שהבן שלי מושלם וצריך בחורה הכי טובה, אז צריכים להשפיל אותו, לשים אותו במקום. הווארט בבכורות הוא להיפך, שלפעמים הוא בשפלות – עושה שידוך למטה וזה לא הולך – וזה סימן שרוצים שיעשה שידוך יותר גבוה.

אז אלה שני הסברים למה לעשות שידוכים ו"מרומם ומאין" הולכים יחד. [למה הגבהה והשפלה לא נכללות בדין, זה לכאורה חלק מהדין?] כנראה שזה לא דין. למה המלך משפיל ומרומם? כתוב שהוא הכי רגיש לגאווה. מלכות דקליפה כולה גאווה, "אנא אמלוך", ומלכות דקדושה היא השפלות, כמאמר דוד "יהייתי שפל בעיני". כשהמלך מרגיש שאחד השרים מדי מתגאה תפקידו להשפיל אותו – תפקיד המלך לווסת שלא תהיה יותר מדי גאווה. זה דין מיוחד של מלך. גם על פי פשט למלך יש דינים מיוחדים, לא על פי תורה, הוא יכול להרוג מורד במלכות וכו'. אבל העיקר כאן אינו דין על פי תורה, שמישהו עשה עבירה, אלא רק מרגיש שהוא בעל גאווה ולא צריך להיות כאן – בסופו של דבר הוא יקלקל בגאוותו ולכן צריך להוריד אותו. אם הוא בשפלות – אז אדרבא. זה הסיפור של החכם והתם אצל רבי נחמן, החכם כל כך חכם בעיניו שהוא בעל גאווה הכי גדול, ובסוף משפילים אותו. התם הוא הכי בשפלות, חושב שהוא גארנישט, לא מחזיק עצמו לשום דבר – ובסוף מרימים אותו, הוא נעשה משנה למלך. [איך רבי נחמן אומר על עצמו שלא היה כמוהו?] בסדר, כתוב שרק משה רבינו יכול לשבח עצמו כמה הוא ענו. גם הוא יכול לשבח את עצמו.

אז למדנו שהרגישות לגאווה של הזולת, רגישות המלך, היא גם הסוד של שידוך. דווקא השדכן צריך להיות עם תכונה מלכותית, ועיקר ההתאמה תלוי ברגישות הזו. מחפשים תלמיד חכם, מחפשים אשה כזו או חתן כזה, עם כל מיני מעלות, אפילו יראת שמים, אך בסופו של דבר מתי השידוך יעלה יפה? אם אין גאווה, אם אין ישות. [חתן הוא לשון נחות דרגא, חייב לרדת, אבל "אשה כשרה עושה רצון בעלה", היא מעלה

[יש בזה צחוק?] כנראה יש בזה הרבה צחוק. על פי פשט הוא משחק עם הלוי'תן הזכר כפיוס, כך אומר אחד הפירושים – ה' הרג לו את נקבה, אז הוא מאד מסכן, וה' משחק עמו כדי לפייסו. למה הדבר הזה דומה? אם הלוי'תן הוא משה רבינו – ה' צוה אותו לפרוש מהאשה, "ואתה פה עמוד עמדי", כאילו הרג לו את האשה, ובמקום זה הוא נעשה "בעלא דמטרוניתא", ה' הוא השכינה והוא נעשה הבעל של השכינה, כלת משה למעלה. זה גם יכול להיות פירוש, הוא מסרס אותו כלפי מטה ואז ה' אומר שאין לך אשה ואני מזדווג איתך. אבל לעתיד לבוא משיח לא יפרוש מהאשה – זה ההבדל בין משיח למשה רבינו. משיח לא צריך להיות נביא גדול כמשה, כך פוסק הרמב"ם, אלא בעל רוח הקדש יותר ממשה, אז הוא לא פורש מהאשה.

אפשר לומר עוד מליצה, שהיות במעשה בראשית ה' הרג את הנקבה וסרס את הזכר, אז כעת הוא צריך לעשות תשובה, ומה התשובה שלו? שכל החיים אני אעשה זיווגים טובים, לכפר על מה שפעם הרגתי את הנקבה וסרסתי את הזכר. למה הוא הרג את הנקבה וסרס את הזכר? לשם שמים, כדי שלא יחריבו את העולם. אם היו פרים ורבים היו מחריבים את העולם. מכאן אפשר להבין את המאן דאמר שבזמן הבית ה' עשה שני דברים יחד – שיחק עם הלוי'תן ולימד תינוקות. כעת אפשר להבין את הקשר. קודם אמרנו שכאשר מלמדים תינוקות צריכים גם משחקים. אחר כך ראינו שאחד ממפרשי העין יעקב אומר זאת. אבל כעת יוצא עוד דבר – בשביל מה יש זיווג? בשביל "פרו ורבו". כמו היום שיש נושא של זוגיות ויש נושא של חינוך ילדים – שני הנושאים הכי אקטואליים שצריכים ללמד אנשים, שלום בית וחינוך ילדים. גם כאן, לוי'תן הוא הזיווג, שלום בית, ויש חינוך הילדים – עושים באותו זמן. [כמו בפיוט שיש "ותינוק ללמדו ספר" ויש "ולשדך הבנות".] נכון, זה מה שעושים בשבת.

שידוכי לוי'תן

[אז מה זה ששחט את הנקבה? הוא משחק עם הלוי'תן שהוא לבד.] הוא שחט את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, צדיקים שבכל דור ודור, והזכר מסתובב. באמת מענין איך אפשר לומר שמשחק עם לוי'תן הוא שידוכים – איזה מין שידוך זה כששחט את הנקבה וסרס את הזכר? בפנימיות זה השידוך הכי טוב. **לוי'תן** בגימטריא **מלכות**. יש **לוי'תן** ויש **"לוי'ת חן"** (ביחד הם משלימים לאלף אורות שקבל משה רבינו במתן תורה). לוי'תן לשון "הפעם ילדה אישי אלי", כמו שנאמר בשבט לוי. זה פשט המלה לוי'תן, ויש לו הרבה רמזים. דברנו קודם על המלה דעת, ואחד הרמזים הוא שכאשר כותבים דעת במילוי אותיות המילוי הן **לוי'תן** – **דלת עין תו**. דעת הוא הכח שמחבר בין איש ואשה, "והאדם ידע את חוה אשתו". החלק הנסתר, המילוי, הוא הלוי'תן.

איך אפשר לפרש למעליותא את מה שה' שוחט את הנקבה ומסרס את הזכר? לכל אחד מבני הזוג יש גם יצר הרע, אש זרה – "זכו שכינה ביניהם, לא זכו אש אוכלתן". לכל אחד יש את האש שלו, ואם לא זכו יש אש זרה, אש של תאוה, אש של זנות, ויש גם אש של כעס, הכל הולך יחד. מה ה' עושה? כשהוא הורג את הנקבה ומולח אותה לשמור אותה טוב לצדיקים לעתיד לבוא כנראה שזהו תיקון הכלה. יש משהו שלפני שהיא מתחתנת צריך לשחוט אותה ולמלוח אותה ולהכין אותה לחופה. והסירוס של החתן הוא ללמד אותו את מאחז"ל הידוע "אבר קטן יש באדם, מרעיבו שבע ומשביעו רעב". מי הם הסריסים השומרים את השבת? מאחז"ל מפורש שאלה תלמידי חכמים שמסרסים עצמם כל השבוע ושומרים את זמן הזיווג לשבת קדש. בהחלט אפשר להבין שהקב"ה מסרס את הזכר ומולח את הנקבה. אפשר לתת פירוש פנימי שזה בכל אופן זיווג.

סיכום

כל זה היה רק לחיזוק שלא זזים מהסדר הראשון, לא אומרים "איפוך" – הצד השוה בין שני התרגומים שבהתחלה לא מהפכים – וככה פוסק אדה"ז נגד כל הפוסקים. בכל אופן, רואים שיש התכללות בין ארבעת חלקי היום, ומצד התכללות זו אפשר לומר "איפוך" בגמרא וכן יש את ה"איפוך" בתרגומים כפי שראינו היום.

יש עוד נקודה, שצריך לחבר זאת לפסוק. לא סתם הוא הביא זאת על הפסוק "הצור תמים פעלו וגו'". זהו פסוק מהכי חשובים בתורה, וכמה חלקים יש בפסוק? "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא". ארבעה. זה ודאי קשור, שמשה רבינו עלה למרום וראה את ה' מרבע את היום לארבעה חלקים – הם מקבילים לארבעת חלקי הפסוק. בזה צריך להתבונן.

[אם מחברים את הדעות של תרגום יונתן, תרגום ירושלמי והגמרא אפשר להסביר שהזיווג הוא לשחק בליתן ולהשפיל גאים ולהגביה שפלים זה החינוך.] נכון.

דבר יום ביומו - פרשת בא

ראשון – משה ופרעה

שני – אוצרות בחושך

למצרים היה חשך-מצרים ולנו אור גדול, "וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ יָמֵיהֶם". ממש מזכיר את נוסח ההבדלה במוצאי שבת: "המבדיל... בין אור לחשך, בין ישראל לעמים".

אנו מכירים את המדרש שבימי החושך שוטטו בני ישראל בתוך בתי המצרים (שלא יכלו לראות ולזוז), וראו את כל רכושם. לאחר מכן, כאשר כל יהודי ביקש משכנו המצרי כלי כסף וזהב ובגדים, המצרי לא היה יכול להתחמק ונתן את הכל...

מה הסיפור כאן? במצרים, פאר העולם העתיק, יש לא רק כסף וזהב אלא גם חכמה אנושית גדולה, "חכמה בגוים תאמין"! אבל מכת חשך ממחישה שכל אוצרות החכמה האנושית, גם הישגי הרוח המדע המודרני עד היום, נתונים בתוך מסגרת כלשהי של חושך ללא האור של התורה והאמונה. לנו, עם ישראל, יש אור בכל אשר נלך. כעת, תפקידנו הוא לשוטט (בזהירות) ברחבי החכמה האנושית, לדלות משם את האוצרות הגדולים ולהאיר אותם באור התורה.

[מבחר שיעורי התבוננות יא, מדע וגאולה]

שלישי – כסא לטוב

מורנו הבעל שם טוב אמר: "הרע כסא לטוב", זו התכלית העמוקה של הרע,

"בֹּא אֶל פְּרַעֲהֵ כִּי אֲנִי הַכֹּפֵדְתִּי אֶת לְבוֹ...". זו הפעם השלישית שנאמר למשה "בא אל פרעה", כמו שרמוז בגימטריא: בא = 3. אבל יש הבדל: בפעמים הקודמות נאמר "בא אל פרעה ואמרת/ודברת אליו" – לבוא כדי לדבר – ועכשיו זהו ציווי בפני עצמו, לבוא כדי לבוא. כלומר, בממד עמוק יש כאן חבור בין משה לפרעה (ביאה במשמעות זיווג). נכון שמשה בא אל פרעה כדי לתת לו עוד שלש מכות (בא מכות), אבל המכות פועלות גם חיבור בין השנים. מה הכוונה?

במצרים נמצאים ניצוצות קדושים שאותם יוציאו בני ישראל. לשם כך צריך משה – ראש בני ישראל – לפגוש את פרעה מלך מצרים, לברר ולפדות ממנו את הניצוצות. כדי לברר את הניצוץ צריך לרצות אותו ולאהוב אותו, וממילא לאהוב את פרעה שהניצוצות מעורבים ובלועים בו. זו באמת משימה לא פשוטה: קל יחסית להכות את הרשע הגדול, אבל מסוכן לגלות כלפיו אהבה מבלי להיות מושפע ממנו. לכן משה חושש, עד שה' אומר לו: אל תפחד, אני בא אתך אל פרעה (לכן נאמר "בא אל פרעה" ולא "לך אל פרעה").

משה בגימטריא 345, וכאשר הוא נותן את עצמו בתוספת 10 מכות = 355, פרעה. כך הוא מתחבר לפרעה ולוקח ממנו את כל הניצוצות ששבויים תחתיו.

[לפי 'עמודיה שבעה']

[לפי המאמר 'במדבר מלון אורחים' בספר קומי אורי]

להרים את הטוב. אבל איך בדיוק זה נעשה?

רביעי – סטירת לחי

לאחר שמשה רבינו הודיע לפרעה על מכת בכורות ועל היציאה ממצרים בעקבותיה, נאמר "ויצא מעם פרעה בחרי אף". על כך אמר ריש-לקיש בגמרא (זבחים קב) משהו יוצא דופן: "סטרן ויצא". משה לא סתם יוצא בכעס, אלא מתקרב לפרעה, נותן לו סטירה הגונה, מסתובב ויוצא... אתם יכולים לדמיין את זה? ריש לקיש ודאי דמיין את זה היטב, וכנראה דמיין את עצמו עושה זאת (אחרת לא ברור מניין למד ריש לקיש לפרש כך).

לפי זה, משה רבינו מקבל יותר ויותר בטחון עצמי, עזות פנים מול פרעה הרשע, עד לאקט הסיום בסטירה מצלצלת ומהדהדת. עכשיו בני ישראל יכולים לצאת ממצרים, לאחר שמשה משתחרר משאריות החשש שהיה לו מפרעה.

דרך אגב, מהגמרא עולה שרבי יוחנן חולק על ריש לקיש, ואומר שמשה היה צריך "לחלוק כבוד למלכות" מהתחלה ועד הסוף. אבל בדורנו, דור של בעלי תשובה, מותר לנו בהחלט להזדהות עם ריש לקיש בעל-התשובה שמבין שכדי לנצח את הרשע חייבים לפעמים להעניק לו סטירה.

בכל פרשה בתורה יש רצף מלים שעולה בגימטריא "בראשית". ואצלנו: **ויצא מעם פרעה בחרי אף = בראשית**, זו ראשית הגאולה.

[שיעור כ"א טבת תשע"ב]

אפשרות אחת היא כאשר הרע מאיים עלינו וגורם לנו לעשות תשובה. כמו שאמרו חז"ל שאם ישראל לא עושים תשובה הקב"ה מעמיד להם מלך רשע כהמן (חס ושלום) עד שיעשו תשובה. כך אנחנו משתמשים ברע להגיע להכנעה בפני ה', וכאשר הרע מילא את תפקידו שוב אין צורך בו.

אפשרות שניה היא שהרע מחדד את תחושת ההבדלה של הטוב. כאשר רואים את הרשעות בשיא הכיעור שלה, אנחנו אומרים בלב שלם "אשרינו מה טוב חלקנו...". אם הכל נעשה בפשטות וטבעיות, לא מרגישים את השמחה והחידוש בטוב, אבל כאשר הרע משמש רקע חשוך אז הטוב מאיר ומודגש "יתרון האור מן החשך".

ואפשרות שלישית היא מה שאומר משה לפרעה "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֲתָה תִתֵּן בְּיָדֵנוּ זָבָחִים וְעֹלֹת וְעִשִּׂינוּ לַה' אֱלֹהֵינוּ. וְגַם מִקְנֵינוּ יִלָּךְ עִמָּנוּ... כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעֹבֵד אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ"⁸. גם מהרשעים הגדולים ביותר לוקחים משהו לעבודת ה'. למשל, לומדים מהם איך לפעול בחשק ובתענוג. כך יוצא שיש איזו המתקה לרע שלימד אותנו איך להיות טובים.

⁸ כי ממנו נקח לעבד את הוי' אלהינו = 959 = 7 פעמים 137, ממוצע כל תבה (137 = קבלה, לוקחים מהגויים את סוד הקבלה, כידוע שגוי הוא מקבל בעצם), והוא עולה אברהם במספר קדמי (את הוי' אלהינו = תענוג, 23, חדוה, ברבוע; נקח לעבד את הוי' אלהינו = 793, תשצ"ג, שארית החדש, סוד העיבור, מספר 'מגן דוד' -

חמישי – בוא לאכול

מכת חשך מקבילה לתפלת עמידה (שמונה עשרה). בלשון הקבלה, בתפילת עמידה אנחנו נכנסים לתוך "עולם האצילות" האלוקי, מקום שבו יש רק אור וטוב, ללא מודעות נפרדת. זו התחושה ש"לכל בני ישראל היה אור במושבותם" (ומכאן יוצא חשך על ראש הרשעים).

מכת בכורות היא נפילת אפיים (מיד לאחר תפלת עמידה). בקריאת שמע הבענו את הנכונות למסירות נפש, אבל נפילת אפים היא מסירות נפש בפועל ממש, "אלֵיך ה' נִפְשִׁי אֶשְׂא". כאשר אנחנו מוסרים את הנפש לה', נעשית מכת בכורות למצרים, והנה באה הגאולה.

שביעי – מה הוא שותק

"וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" – זהו הבן שאינו יודע לשאול, הוא לא שאל דבר ורק אנו פונים אליו ומתחילים לספר. בשולחן הסדר יושבים עוד שלשה בניס, כל אחד שואל את שאלתו, ורק הבן הרביעי יושב ושותק. למה הוא שותק? חידה.

יש שתיקה שנובעת מחוסר הבנה וידיעה, אבל יש שתיקה שמעל ההבנה. כי לכל השגה אנושית יש סוף וגבול, ואחרי שמגיעים להשגה הגבוהה ביותר חשים שמעליה יש עוד ועוד מדרגות שמעל ההשגה. גם משה רבינו היה "כבד פה וכבד לשון" כי נשמתו מגיעה ממקור כלִיכך גבוה שקשה לו להתבטא באותיות ומלים. מעל כל השאלות והתשובות יש **אמונה** פשוטה, ויתכן שזהו סוד השתיקה של הבן שלנו,

"וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֶבֶדְהָ הַזֹּאת לָכֶם" – זו שאלת הבן הרשע, כמו שנאמר בהגדה של פסח "רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם".

אמר הרב הקדוש רבי ישראל המגיד מקוזניץ: הרשע שואל "מה העבודה הזאת?", איך יכולה להיות עבודת ה' בתוך ה"לָכֶם", באכילה של בשר הפסח, המצה והמרור? זה אולי יהודי 'דתי' הלומד תורה ומתפלל אבל מזלזל באכילה...

והנה התשובה בפסוקים שלנו: "וְאֶמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח הוּא לְה' אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרָיִם". דע לך שבזכות האכילה הזו של הפסח ה' הוציא אותנו ממצרים, ה' בחר בגוף הגשמי שלנו ונתן לנו תורה ומצוות לקיים בעולם הזה.

מה העבדה הזאת לכם בגימטריא **בכורות**, שהרי בזמן אכילת קרבן הפסח היתה מכת בכורות וגאולת ישראל.

[מתוך 'סודות מן הסדר']

שישי – השלמת עשר המכות בתפילה

בשבוע שעבר למדנו כיצד שלבי התפילה מקבילים לעשר המכות, והגענו עד מכת ברד ("בכל מאדך"). כעת נשלים את שלש המכות בפרשתנו:

מכת ארבה מקבילה לברכה שאחרי קריאת שמע – ברכת "אמת ויציב" המסתיימת ב"גאל ישראל". התוכן של הברכה הזו הוא לְאֶמֶת את מה שנאמר בקריאת שמע, הכל מתגלה בפועל בגאולת מצרים. בברכה זו אומרים שמונה פעמים את המלה "אמת", והנה המלה **ארבה** היא שמונה פעמים שם הוי'.

הוא לא שואל אלא ממתין בסבלנות
 "המאמין לא יחיש"².

כך מובן מדוע מצוות ההגדה – "והגדת
 לבנך" – כתובה דווקא בהקשר לבן שאינו
 יודע לשאול, בזכות האמונה שמעל
 השאלה.

[מתוך 'סודות מן הסדר']

² משה באתב"ש הוא צבי = אמונה. הערך הממוצע של
 משה – הבן שאינו יודע לשאול = תריג = משה רבינו
 (הבן שאינו יודע לשאול ר"ת שילה = משה, "עד כי יבא
 שילה"; הבן שאינו יודע לשאול = שילה-משה ועוד
 מצות, ח"פ בינה, משה זכה לבינה).

מכל זה נמצא שארבעת הבנים בשרש הם יצחק ("בן חכם
 ישמח אב") עשו (הבן הרשע, כמובן) יעקב (התם, "איש
 תם") משה (הבן שאינו יודע לשאול כנ"ל). יצחק עשו
 יעקב משה = 1111, "אחד (1) חכם, אחד (1) רשע, אחד
 (1) תם, ואחד (1) שאינו יודע לשאול! [חלק המילוי של
 4 השמות = 1413 = 9 פעמים 157 = אינו יודע, הכל
 נכלל במשה... משה אינו יודע = אמונה פשוטה כו'.]

386 • ניגון •

א' שבט תשע"ה



